

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Andreas Zachariadis

KRITICKÁ MÍSTA V KURIKULU OBČANSKÉHO A
SPOLEČENSKOVĚDNÍHO ZÁKLADU NA GYMNÁZIÍCH

Olomouc 2021

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto závěrečnou práci vypracoval zcela samostatně za použití zdrojů, které jsou uvedené v seznamu literatury. Tato diplomová práce byla vypracována dle zákona č. 121/2000 Sb., o autorském právu, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (zkráceně Autorský zákon). Také souhlasím s uložením mé práce na půdu knihovny Univerzity Palackého v Olomouci a prohlašuji, že tištěná a elektronická verze této práce jsou shodné.

V Třinci dne: XY.XY.2021

Podpis:

OBSAH

OBSAH.....	3
ANOTACE.....	4
ÚVOD.....	6
1. CÍLE PRÁCE	8
2. METODIKA PRO PRAKTICKOU ČÁST.....	9
3. KRITICKÁ MÍSTA	11
4. KLÍČOVÁ MÍSTA.....	12
5. KURIKULUM.....	13
6. HISTORIE A SOUČASNOST KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTŮ U NÁS.....	15
7. KLÍČOVÉ KOMPETENCE	17
8. METODY, FORMY A CÍLE	21
8.1. CÍLE.....	21
8.2. METODY.....	22
8.3. AKTIVIZUJÍCÍ VÝUKOVÉ METODY	23
8.4. ORGANIZAČNÍ FORMY VÝUKY	28
9. VĚDECKÉ VÝZKUMY ZAMĚŘENÉ NA DIDAKTIKU OBČANSKÉHO A SPOLEČENSKOVĚDNÍHO ZÁKLADU	30
10. ANALÝZA VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ	32
11. VYHODNOCENÍ DAT Z DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	42
12. ZÁVĚR.....	64
SEZNAM LITERATURY:.....	66
SEZNAM ZKRATEK.....	70
SEZNAM TABULEK	71
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	72
METODICKÁ PŘÍRUČKA KE KRITICKÝM MÍSTŮM V KURIKULU OBČANSKÉHO A SPOLEČENSKOVĚDNÍHO ZÁKLADU NA GYMNÁZIÍCH	73
PSYCHOLOGIE – JEJÍ PŘEDMĚT, METODY A OBORY	74
BEZPEČNOST PRÁCE	90
PŘÁVNÍ FORMY PODNIKÁNÍ.....	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

ANOTACE

Jméno, Příjmení, Titul	Andreas Zachariadis, Bc.
Katedra	Katedra společenských věd
Vedoucí práce	PhDr. Pavel Kopeček, Ph.D.
Rok obhajoby	2021

Název práce	Kritická místa v kurikulu občanského a společenskovedního základu na gymnáziích
Název v angličtině	Critical points in the curriculum of social sciences in grammar schools
Anotace	<p>Práce se zaměřuje na problematiku kritických míst v kurikulu občanského a společenskovedního základu na gymnáziích. Kritické místo je v tomto textu chápáno dvěma způsoby. První pohled vysvětluje kritické místo jako učební látku, která je pro žáky obtížně uchopitelná. Druhý pohled je takový, že kritické místo je tematický celek v kurikulu, který je pro učitele obtížně předatelný. Tato práce se mezi oběma koncepty snaží najít průsečík a snaží se ukázat, že tyto dva koncepty od sebe nelze oddělovat. Důvodem je, že konceptu, který učitelé nedělá problém předat, tak ani žákům nedělá problém porozumět problematice.</p>
Klíčová slova	Kurikulum, výukové metody, formy výuky, občanský a společenskovední základ, občanská výchova, kritická místa, klíčová místa
Anotace v angličtině	<p>The thesis focuses on the issue of critical points in the civics and social sciences curriculum in grammar school education. A critical areas can be understood either as a curricular subject matter that is difficult for students to comprehend or as a subject area that is difficult for teachers to convey. This thesis aims to find common ground between the two concepts and tries to prove that the two cannot be separated. The reason is that a concept that is not difficult for the teacher to transfer is then easily understood by the students.</p>

Klíčová slova v angličtině	Curriculum, teaching methods, forms of tuition, social sciences, civics, critical points, key concepts
Přílohy práce	Příloha 1: Dotazník pro učitele Příloha 2: Metodická příručka (volná příloha)
Rozsah práce	
Jazyk	Čeština

ÚVOD

Tato diplomová práce z velké části navazuje na mou bakalářskou práci vydanou v akademickém roce 2019/2020 (Zachariadis, 2020). Bakalářská práce s názvem *Aktivizační metody ve společenskovědním vzdělávání* se zabývala aktivizačními metodami v občanském a společenskovědním základě. K napsání této původní práce mě inspirovalo přečtení knihy *Moderní didaktika* od Roberta Čapka (2015), avšak praxí a dalším studiem jsem zjistil, co vše práci chybí. Zabýval jsem se v ní mj. tvorbou modulů do hodin ZSV a OV, které měly dohromady ukázat, že se témata, která se v těchto dvou předmětech vyučují, dají vyučovat daleko elegantněji. Že mnohem lepší přístup k vyučování je konstruktivismus, nikoli prostá transmise informací z učitele na žáka formou výkladu (tímto však nechci výklad jako metodu demonizovat, jen si myslím, že je nadužívaný). Dnešní žáky nezajímá, co všechno učitel ví a umí a jaký je to odborník, dnešní žáci si chtějí informace hledat sami. To, co tedy mé práci *Aktivizační metody ve společenskovědním vzdělávání* (Zachariadis 2020) chybělo bylo zasazení do hlubšího kontextu. To se snažím napravit tímto textem.

K napsání mě nejvíce inspirovaly práce *Kritická místa kurikula přírodopisu na 2. stupni základní školy* (Vágnerová, 2019) a *Kritická místa kurikula fyziky na 2. stupni základní školy* (Kohout 2019), které jsem si vzal s sebou ze sněmu studentského spolku Otevřeno v roce 2020, který se konal asi měsíc po obhajobě mé bakalářské práce. Tato série prací „*Kritická místa*“ obsahuje díly, které se týkají jen přírodovědných předmětů, avšak práci na toto téma v oblasti společenských věd ještě nikdo nevydal.

Jak tvrdí Mentlík a kol. (2018, s. 2) v úvodu práce *Kritická místa kurikula, organizační a klíčové koncepty* (celý název lze dohledat v seznamu literatury) „*Asi každý učitel ve své praxi rozlišuje části učiva, které se mu učí dobře, a části, které by nejraději přeskočil.*“ S tímto tvrzením nelze nesouhlasit. Odporu k výuce určité látky jsem čelil už na mé praxi na bakalářském stupni, kdy jsem se před žáky poprvé postavil. Ještě horší pocit jsem z těchto témat měl na mé první souvislé pedagogické praxi, která bohužel probíhala formou synchronní on-line výuky. Zjistil jsem, že to není nic pro mě, protože byť jsem se velmi snažil, tak nesklouznout k prostému výkladu bylo velmi složité. Tématem aktivizačních metod v prostředí on-line výuky jsem se také zabýval ve své zápočtové práci v kurzu *Akční výzkum* na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Druhý pohled na problematiku kritických míst nabízí publikace *Kritická místa kurikula přírodopisu na 2. stupni základní školy*, kterou jsem zmiňoval hned na začátku úvodu. Autoři Vágnerová a kol. (2019, s. 5) tvrdí, že kritická místa jsou „*chápána jako oblasti učiva, kde žáci často selhávají nebo je nezvládají v dostatečné míře*“.

1. CÍLE PRÁCE

Cílem práce je nabídnout čtenářům pohled na kritická místa, tudíž specifikovat problematiku kritických míst a ukázat čtenářům dva pohledy na to, jak můžeme kritická místa chápat. Zároveň chci dokázat, že mezi jedním a druhým pohledem nejsou ostré rozdíly a vzájemně se tyto koncepty překrývají. Tato práce si rovněž klade za cíl doplnit současné vědecké poznání a vytvořit první práci v českém prostředí, která se kritickými místy právě ve společenskovědním vzdělávání zabývá. Úkolem práce bude nashromáždit a analyzovat co nejvíce dostupných dat a provést výzkum, který bude co nejobjektivněji poukazovat na konkrétní kritická místa.

Práce se bude skládat z teoretické i praktické části. Cílem praktické části je provést výzkum, který bude monitorovat situaci ve vybraném vzorku školu v Olomouci a v Moravskoslezském kraji. Cílem bude najít tato kritická místa, tedy učivo, které by „učitel nejraději vynechal“ a vytvoření metodické příručky, jejímž úkolem bude eliminovat 3 místa kurikula, které se ukážou jako nejkritičtější.

Věřím, že tato práce přinese na poli didaktiky společenských věd užitečná data pro budoucí výzkumy. Za neméně důležitou část práce pokládám vytvoření zmíněné metodické příručky, kterou mohou směle používat učitelé z praxe.

2. METODIKA PRO PRAKTICKOU ČÁST

Praktická část, jak už bylo zmíněno v úvodu, se bude skládat z hlavních dvou: (1) Výzkum ve školách a (2) Tvorba metodické příručky. Je rovněž nutno se seznámit s tím, jak bude onen výzkum probíhat. Poté bude popsána forma, jakou bude mít metodická příručka.

V první řadě dojde k prostudování a zpracování dat ze školních vzdělávacích programů z dohromady 5 gymnázií jak v Moravskoslezském, tak Olomouckém kraji. Pomocí takto získaných vzdělávacích programů vypracuji analýzu, jejímž výsledkem bude sestavení vzorové osnovy předmětu *Základy společenských věd* (Vzorové ŠVP), která budu navzájem porovnávat a takto provedená analýza poté bude základním stavebním kamenem pro další část výzkumu (dotazníkové šetření mezi učiteli). Vzorové ŠVP je tvořeno proto, aby byla ulehčena následná práce s vyhodnocováním dat. Na základě tohoto Vzorového ŠVP vytvořím dotazníky pro učitele, kterým budu zjišťovat kritická místa. K vyhodnocování dat budu používat počítačový program Microsoft Excel.

Nakonec se podařilo sesbírat dotazníky celkem od 48 učitelů. Ve výzkumu byl rovněž vzat v potaz věk učitelů a délka jejich praxe, stejně jako ve Vágnerové a Kohoutovi (2019), protože lze předpokládat, že s délkou praxe také klesá počet témat, která učitelé považují za kritická (nicméně můj předpoklad se může od reality lišit).

Dotazovaní učitelé tedy budou v dotaznících přidělovat body jednotlivým tematickým celkům ve Vzorovém ŠVP. Hodnotit tyto okruhy budou na škále 1 až 5. Učivo, které získá nejvíc bodů bude tedy hodnoceno jako „nejkritičtější“ a bude si v této práci zasluhovat největší pozornost. Tyto pak seřadím od nejsložitějších a v příložené příručce se jim budu nejvíce věnovat.

Učitelé budou hodnotit jednotlivé učivo na uvedené škále jak z pohledu učiva, které jim dělá problém uchopit, tak z pohledu toho, jaký prospěch v rámci daného učiva vykazují žáci.

Cílem této části výzkumu bude kromě samotné identifikace kritických míst potvrdit či vyvrátit hypotézu, zda témata, která dělají učitelům problém předat svým žákům jsou rovněž ta témata, která jsou pro žáky těžko uchopitelná. Jinými slovy, zda tematické celky, které jsou učiteli považovány za kritické, jsou také za kritické považovány samotnými žáky.

Jedním ze základních principů, které jsem se naučil je, jak se vyhnout informačním zkreslením (ne tak ve statistickém vyhodnocování dat, jako spíš ve tvorbě úsudků). Přesně to se stalo, když jsem pracoval na bakalářské práci. Byť jsou data, která jsem získal v praktické části pravdivá, tak nemusí zcela odpovídat realitě, a proto výzkum neodpovídá na hlavní otázku „*Jak hodně používají učitelé aktivizační metody?*“, ale na otázku podřazenou, na kterou je odpověď daleko jednodušší – „*Používají vůbec učitelé aktivizační metody?*“, což bylo dáno velikostí výzkumného vzorku, a proto v této diplomové práci cílím na daleko větší výzkumný vzorek.

Daleko relevantnější data by se podařila získat, pokud bych pracoval s větším vzorkem a namísto kvalitativního výzkumu použil výzkum kvantitativní. Čím je totiž větší vzorek, tím je menší pravděpodobnost, že se člověk trefí do výzkumného vzorku, ze kterého získá data, které vůbec nebo velmi málo odpovídají reálnému stavu ve společnosti. Už z tohoto důvodu z kvantitativního výzkumu člověk podle Kahnemana (2012) získá objektivnější data.

Zjištěná kritická místa budou součástí metodické příručky. Při její tvorbě se budu opírat nejen o vzdělávací programy, ale také o učebnice a dostupné příručky pro učitele (proto jim budu dále věnovat také krátkou kapitulu).

3. KRITICKÁ MÍSTA

Hlavním úskalím této diplomové práce je, že v současné době neexistuje moc zdrojů, které se kritickými místy v kurikulu zabývají. A pokud ano, jedná se spíše o studium kritických míst v rámci didaktiky přírodovědných předmětů. Už v úvodu jsem zmínil dílo *Kritická místa kurikula přírodopisu na 2. stupni základní školy* (Vágnerová, 2019), která kritické místo definuje jako slabou stránku ve znalostech a dovednostech žáka.

Druhý pohled nabízí Mentlík (2018), který tvrdí, že kritické místo je tematický celek, který učitelé neradi vyučují, protože ani neví, jak správně na to, aby si z hodiny žáci něco odnesli a bavila je. Do pomyslné diskuse se přidává Rendl (2013), zabývající se kritickými místy ve výuce matematiky na druhém stupni, který zmiňuje kritická místa v souvislosti s nadáním českých žáků na matematiku. Kritická místa v matematice a dalších přírodních vědách odkrývají mezinárodní srovnávací výzkumy TIMSS a PISA. Bohužel pro nás, tyto výzkumy jsou doménou přírodních věd a pro společenskovědní obory žádné takto rozsáhlé srovnávací výzkumy, které by byly navíc ve školách prováděny pravidelně, neexistují. Těmi největšími výzkumy a jejich výsledky se budu zabývat v samostatné kapitole.

Na základě výsledků z těchto výzkumů kritických míst v přírodovědném vzdělávání lze usuzovat akorát to, že českým žákům ve velké míře chybí schopnost nad probíranou látkou kriticky přemýšlet (což je zapotřebí nejen v přírodních vědách a matematice, ale také vědách společenských). Na druhou stranu si čeští žáci léta vedou nadprůměrně v mechanickém pamatování si názvů, dat, anebo, v případě matematiky, vzorečků. Z toho by se dala odvodit jednoduchá věc, a sice, že českým žákům se bude lépe dařit v humanitních oborech, které jsou zaměřené spíše faktograficky.

Jelikož jsem ale neobjevil žádné prameny, které by se zabývaly problematikou kritických míst ve společenských vědách, nemáme se o co jiného opřít než o data získaná z výzkumu, který bude popsán v praktické části. Jediné podobné vzory v dostupné literatuře lze hledat v tom, že se v každém předmětu najde učivo, které dělá učitelům a žákům problém.

4. KLÍČOVÁ MÍSTA

Klíčová místa jsou podle Mentlíka (2018) taková místa v kurikulu daného oboru/předmětu, která mají (1) zásadní vliv na další žákovo poznání v oboru; (2) jsou zásadní pro pochopení dalších, komplexnějších, konceptů oboru a (3) jsou zásadní pro tvorbu mezipředmětových vztahů. Jsou to tedy přesně ty elementární koncepty, která nám pomáhají chápat učivo z více předmětů jako celek.

Ještě zásadnější jsou ale klíčová místa v přírodovědných oborech než v oborech humanitních. Je to tak proto, protože v přírodních vědách (např. v matematice) na sebe učivo plynule navazuje. Nelze se tedy učit pokročilé věci, pokud mi chybí základy (nespočítám kvadratickou rovnici, pokud neumím počítat mocniny a odmocniny). Na druhou stranu ve společenských vědách se můžu jednotlivé koncepty učit nezávisle na znalosti jiných (např. v dějepise se naučím historii 2. světové války i bez předchozích znalostí o východních despociích, byť zde některé souvislosti a podobnosti můžeme hledat).

Klíčová místa jsou zahrnuta v klíčových konceptech každého vzdělávacího oboru. Jsou hierarchicky nejvýše položena a pokud se stane klíčové místo zároveň místem kritickým, je to rozhodně špatně, protože pak přicházejí problémy v chápání spousty dalších oblastí. Proto je nutné se na taková místa zaměřit přednostně, aby se kritickými dále nestávaly. Jednoduše lze také říct, že klíčové koncepty jsou důležitá místa kurikula, zahrnující ty nejobecnější principy daného oboru. V českém prostředí se s tímto termínem ale nepracuje tolik, jako v zahraniční literatuře. Český *Rámcový vzdělávací program* pracuje spíše s tradičním výčtem tematických celků (v OSVZ by to byl např. *Člověk ve společnosti*, *Člověk a stát* atd.), kdežto v zahraničí (hlavně v anglosaském světě) se pracuje právě s klíčovými koncepty místo tematických celků (Vágnerová, 2019).

Bylo by zajímavé se zamyslet nad klíčovými koncepty Občanského a společenskovedního základu a výzkum v této práci zaměřovat spíše na klíčové koncepty než na jednotlivé tematické celky, ovšem vzhledem k povaze rámcového vzdělávacího programu velmi nepraktické, proto jsem od této původně zamýšlené myšlenky ustoupil.

5. KURIKULUM

Maňák (2007 s. 41) definuje kurikulum jako „*obsah vzdělávání, který zahrnuje veškeré zkušenosti, které žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, zejména jejich plánování, zprostředkovávání a hodnocení*“.

Jelikož má kurikulum několik dimenzí a typů, nemůžeme při zkoumání kritických míst vycházet jen z rámcového vzdělávacího programu. Hlubkovou analýzu učebnic nebo různých možných a nemožných didaktických situací (jakožto součást skrytého kurikula), se text nezabývá, neboť tato práce nemá za cíl zkoumat tak obecný a široký pojem, jako je právě kurikulum (jen se o něm krátce zmiňuje).

Jsem si sice vědom toho, že kurikulum netvoří jen vzdělávací programy jednotlivých zemí a jednotlivých škol, ale také klima třídy, učebnice, přístup učitele a mnoho dalších aspektů, avšak všechny tyto aspekty kurikula nelze dobře a kvalitně postihnout v rámci jedné kvalifikační práce a některé z nich (např. klima třídy) s problematikou kritických míst souvisí jen velice úzce, anebo nesouvisí vůbec. Proto se o jednotlivých dimenzích a aspektech kurikula jen krátce zmíním.

Kurikulum podle Maňáka, Janíka a Švece (2008) v zásadě rozdělujeme na: (1) zamýšlené kurikulum, tzn. obsah a cíle vzdělávání, které jsou plánovány konkrétní zemí respektive školou (RVP, ŠVP); (2) realizované kurikulum, tedy co, co učitel skutečně předal žákům; (3) dosažené kurikulum, tzn. to, co žáci nakonec skutečně umí a ovládají; (4) formální kurikulum – soubor sledovaných cílů a hodnocení vzdělávacího procesu a (5) neformální kurikulum – zahrnuje všechny aktivity žáka, které probíhají mimo školní budovu, ale vztahují se ke školní výuce (psaní domácích úkolů, příprava na výuku atd.).

Dále rozlišujeme celkem 4 dimenze kurikula:

- 1) Ideová dimenze kurikula sleduje vzdělávací cíle, ty mohou být obecné i konkrétní (např. obecný cíl předmětu Český jazyk a literatura bude, aby si žák vybudoval kladný vztah k četbě klasických děl; na druhou stranu konkrétní cíl bude cíl konkrétní vyučovací jednotky) (Maňák, Janík a Švec, 2008). Velkou chybou ale je, že spousta učitelů si, než jde učit, pro konkrétní vyučovací jednotku žádné cíle nestanovují. Výsledkem.

je pak to, že učitel nevolí vhodné metody k dané látce, ale vymyslí si metodu, na kterou nesmyslně „napasuje“ „nějaké“ učivo (Čapek, 2015).

- 2) obsahová dimenze, jejíž součástí jsou mimo jiné učebnice;
- 3) organizační dimenze obsahuje osnovy a standardy a
- 4) metodická dimenze obsahuje metody a formy výuky (metodami se v této práci nebudu podrobně zabývat, neboť jsem se jimi zabýval v mé předešlé kvalifikační práci) (Maňák, Janík a Švec, 2008).

6. HISTORIE A SOUČASNOST KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTŮ U NÁS

Tato kapitola, i když se to na první pohled tak nemusí znát, je pro tuto práci také velmi důležitá. Jeden z hlavních důvodů je to, že se dnes v praxi setkávám, a to i u „progresivních“ učitelů s názorem, že by byly pro znovuzavedení osnov do školní výuky. Tito učitelé z praxe k tomu mají několik argumentů. Např. to, že když se přestěhuje žák do jiného města, tak se mohou stát dva scénáře: (1) Dítě bude mít velkou výkonnostní a znalostní mezeru nebo (2) dítě bude v nové škole probírat látku, kterou už dávno ovládá a bude se nudit, neboť bude s učivem popředu před ostatními žáky.

Na druhou stranu někteří jiní lidé, např. známý autor Robert Čapek (2015), popularizátor filozofie líného učitele, je zastáncem názoru, že RVP je nejlepší kurikulární dokument, který kdy v historii pedagogiky existoval. Tvrdí, že tento dokument dává učitelům volnost udělat si hodinu více podle sebe a vybízí učitele k větší pestrosti ve výuce (Čapek, 2015). Při popisu změn v kurikulárních dokumentech v čase je nutné myslet na to, že národní kurikulum vždy odráželo potřeby dané společnosti.

Na prvopočátku lidské civilizace bylo součástí kurikula (jestli se dá o něčem takovém mluvit) veškeré vědění potřebné k přežití a zachování civilizace. Často byl součástí tohoto kurikula nějaký mýtus či náboženské učení. Dnešní podoba RVP v naší zemi vychází z potřeby společnosti. Žáci jednadvacátého století si už jsou jakékoli informace schopni vyhledat na internetu, a proto je dnes nebudeme učit fakta a data, jako spíš to, aby se naučili hledat na internetu (a samozřejmě i v jiných zdrojích) relevantní informace, hodnotit je, posuzovat, a vybírat to klíčové. Podobně je dneska důležitější učit žáky domluvě ve skupině a dalším tzv. měkkým dovednostem, mezi které dále patří např. schopnost udržovat lidský kontakt, organizovat si práci a čas, rychle se rozhodovat, anebo asertivně řešit konflikty (Maňák, Janík a Švec, 2008).

Základním politickým dokumentem, který ovlivňuje vzdělávací politiku v České republice byl od roku 2001 Národní program vzdělání v České republice, který je lépe známý pod pojmem Bílá kniha. Tento dokument odrážel světové trendy i národní tradici a na jejich základě formuloval základní cíle pro další rozvoj vzdělávací soustavy v České republice. Avšak nejedná

se o kurikulární dokument. Dnes byla ovšem Bílá kniha nahrazena dokumentem Strategie 30+ (Fryč, Matušová a Katzová, 2020).

Po sametové revoluci v r. 1989 byl zaveden dokument *Standard základního vzdělávání* a postupně v letech 1996 a 1997 vypracovány tři vzdělávací programy pro základní školství, které byly po sléze na území České republiky používány paralelně a školy si mezi nimi mohly vybírat:

- 1) *Obecná škola* (1996): Jednalo se o chronologicky první ze tří zaváděných vzdělávacích programů. Byl vypracován v letech 1993 až 1994. Program vydalo MŠMT ČR a v návaznosti na to bylo kritizováno, že chce české školství svázat jediným kurikulárním dokumentem. Je nejprogresivnějším z těchto 3 dokumentů. Zahrnuje činnostní a prožitkové metody, zohledňuje věk a další individuální charakteristiky žáků.
- 2) *Základní škola* (1996): Tento vzdělávací program byl vydán Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze. Nejvíce z těchto tří programů připomínal RVP, a proto byl v celé republice používán nejvíce.
- 3) *Národní škola* (1997): Byl vytvořen Asociací pedagogů základního školství České republiky. Přímou se na jeho tvorbě tedy podíleli učitelé a ředitelé z praxe. Jeho výhodou bylo větší zaměření na praktický život, byl to však nejméně využívaný program (Maňák, Janík a Švec, 2008).

Až po kurikulární reformě v r. 2005 MŠMT přistoupilo k nové národní vzdělávací politice a zavedlo Rámcové vzdělávací programy. RVP umožnilo sledovat nové vzdělávací cíle a onu zmiňovanou orientaci k budování měkkých dovedností a klíčových kompetencí (klíčové kompetence jsou výraznou součástí tohoto kurikulárního dokumentu) (Balada, 2007). Klíčové kompetence se nedají rozvíjet strohou transmisí informací na žáka. Bohužel je i v dnešních školách stále realitou, že učitel stojí před tabulí a 45 minut žákům diktuje zápis do sešitu (Čapek, 2015).

Kurikulární reforma v ČR nastavila pro učitele oproti předchozím vzdělávacím programům celkem dvě výzvy. První se týká nastavení nových cílů vyučování, které učitele vybízí k tomu, aby výuku lépe promýšleli. Druhá výzva spočívá v tom, že je po učiteli vyžadováno, aby kromě vědomostí žákům předal také celou řadu postojů a dovedností (Bělecký, 2007). O těchto tzv. klíčových kompetencích píšou v samostatné kapitole.

7. KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Na rozdíl od klíčových konceptů jsou klíčové kompetence něco, s čím české Rámcové vzdělávací programy pracují, a které se snaží o jejich rozvoj u žáků základních a středních škol (Balada, 2007). Klíčové kompetence jsou základní adaptabilní dovednosti, které by měl žák v průběhu základního a středního vzdělání získat (Srbecká, 2010). Klíčové kompetence se lehce liší ve středoškolském RVP a RVP pro základní školy.

Zatímco v RVP ZV pracujeme se šesti klíčovými kompetencemi: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní (Bělecký 2007), v RVP G se místo kompetencí pracovních setkáváme s kompetencemi k podnikavosti (Hausenblas a Slejšková, 2008). Nově byla do revidovaného RVP ZV z roku 2021 zavedena také kompetence digitální (Batelková, 2021).

Rozvíjení klíčových kompetencí je v dnešní době tak důležité z toho důvodu, že se v posledních letech svět neskutečně změnil. Nemusíme tolik tlačit žáky do „biflování“ a memorování. Dneska si přeci jen žáci vše, co chtějí vědět, najdou na internetu. Dnes je musíme spíše naučit, jak na tom internetu hledat, aby nevěřili různým hoaxům a fake news.

Na dnešní žáky je vyvíjen stále větší tlak, aby uměli řešit různé neočekávané situace, umět se přizpůsobit stále rychleji se rozvíjející vědě. Látky tedy stále přibývá, je nutné ji aktualizovat, aby se nevyučovalo zastaralé, ale praktických dovedností je nutné si osvojovat stále relativně stejné množství. Dává proto větší smysl se zaměřovat právě na rozvíjení dovedností, práce v týmu, argumentačních a pracovních dovedností, empatii k druhým, kultivaci postojů k aktuálním problémům (např. environmentální znečištění) atp. Klíčové kompetence jsou jedním z hlavních faktorů, které tvoří kvalitní výuku (Bělecký, 2007).

Pro tuto diplomovou práci je téma klíčových kompetencí důležité z toho důvodu, že, jak dále tvrdí Bělecký (2007), s nově nastavenými prioritami také přichází potřeba využívat nové a nové metody výuky. Někteří učitelé i v dnešní době neradi pracují s těmito metodami, anebo je nevhodně volí. Místo toho si učitelé rádi stýskají po „starých dobrých“ osnovách. Tím nedochází k rozvíjení klíčových kompetencí, tím není naplněné kurikulum, a to může být jedním z hlavních faktorů vzniku kritických míst. Kdyby, podle mého názoru, učitelé

své metody volili pečlivěji, nevznikalo by v kurikulu zdaleka tolik kritických míst. Učitelovo zvládnutí metod pro efektivní předávání klíčových kompetencí je tak nezbytný předpoklad pro kvalitní výuku, a tedy i pro překlenutí kritických míst.

Rámcový vzdělávací program klade na učitele požadavek, aby (pokud možno) v jedné hodině rozvíjel nejen vědomosti, ale také žákovy postoje a dovednosti. Takováto výuka je ovšem časově náročná a učitelům se nechce vymýšlet složité aktivity, aby hodina nezahrnovala jen rozvoj vědomostí, ale právě i klíčových kompetencí.

Představme si hodinu přírodopisu, kdy žáci probírají savany. Učitel si nachystá aktivitu, kde s žáky rozvede diskusi (z dokumentů mají žáci jisté prekoncepty o tom, které organismy v savaně žijí). Následně žáci pracují s textem o baobabu, kde odpovídají na návodné otázky a v další části hodiny žáci plánují zájezd cestovní kanceláře. Díky tomuto přístupu, byť je příprava takové hodiny časově náročná, učitel vede žáky k celistvé zkušenosti, ke kritickému myšlení, kooperaci atp. (Bělecký, 2007).

V gymnaziálním vzdělávání pracujeme s následujícími klíčovými kompetencemi:

- A) Kompetence k učení
- B) Kompetence k řešení problémů
- C) Kompetence komunikativní
- D) Kompetence sociální a personální
- E) Kompetence občanská
- F) Kompetence k podnikavosti
- G) Kompetence digitální (Balada, 2021)

Kompetence k učení

Cílem této kompetence je, aby se byl žák schopen nejen samostatně připravovat na výuku a na zkoušky, ale aby rovněž dokázal lépe pracovat s informacemi v hodině při řešení nějakého problému. Žák by si měl osvojit různé strategie pro své efektivní samostudium a kriticky přistupovat ke zdrojům informací.

Kompetence k řešení problémů

Žák by měl v rámci této klíčové kompetence dosáhnout toho, aby byl kriticky schopen posuzovat nějaký problém, navrhnout řešení v jednotlivých krocích a porovnat klady a zápory tohoto řešení.

Kompetence komunikativní

Při komunikaci s okolím žáci využívají různé prostředky komunikace (verbální i neverbální, jako jsou např. grafy, tabulky, symboly, ilustrace) a s porozuměním používá odborný jazyk, který se předpokládá u daného předmětu. Umí se vyjadřovat jasně a srozumitelně. A to jak v psané, tak i mluvené formě.

Kompetence sociální a personální

Žák by měl po naplnění cílů plynoucích z této klíčové kompetence dle RVP G být schopen kriticky posoudit své možnosti, schopnosti a dovednosti a své cíle těmito možnostem, schopnostem a dovednostem přizpůsobovat s ohledem na své zájmy a životní podmínky. Také by měl pečovat o své zdraví a chovat se zodpovědně ke zdraví druhých lidí. Spolupracuje s ostatními na zadání.

Kompetence občanská

Kompetence občanská je důležitá pro rozvoj odpovědného občana. Žák rozlišuje mezi svými a veřejnými zájmy a snaží se mezi nimi najít rovnováhu. Respektuje názory a hodnoty druhých lidí (např. náboženské přesvědčení). Zodpovědně přistupuje k plnění svých školních, pracovních či rodinných povinností. Umí zachovat klid a chová se informovaně v nastalých krizových situacích.

Kompetence k podnikavosti

Cílem je, aby se žáci dokázali rozhodovat o své profesní budoucnosti na základě svých osobních zájmů a předpokladů. Dokáže využívat naskytnuté příležitosti k naplnění svých potřeb a cílů, je proaktivní a vytváří vlastní iniciativu. Dále dokáže zvážit rizika, výhody a nevýhody podnikání a ví, co podnikání obnáší (Balada, 2007).

Kompetence digitální

Je, tak jako ostatní kompetence, rozvíjena průřezově. To znamená, že by digitální gramotnost a informační technologie měli zapojovat učitelé každých předmětů. Se zavedením digitální

kompetence také souvisí nahrazení vzdělávací oblasti *Informační a komunikační technologie* vzdělávací oblastí *Informatika*. Cílem této kompetence je, aby žáci zvládli používání různých digitálních zařízení, aplikací a služeb a dokázali je využít ke školní práci. (Balada, 2021; Batelková, 2021)

8. METODY, FORMY A CÍLE

8.1. CÍLE

Ještě před tím, než učitel začne uvažovat, jakým způsobem bude výuku vést, musí si stanovit výchovně-vzdělávací cíle, kterých chce ve výuce dosáhnout. Až poté by měl přemýšlet nad tím, jakým způsobem tohoto cíle dosáhne. To znamená, jaké výukové metody a formy zvolí. (Maňák, 2011)

Profesor Maňák (2011) dále zmiňuje, že cíl má být definovaný jako věc, které má v rámci jednoho učiva dosáhnout žák, nikoli učitel. Příkladem dobře stanoveného cíle by tak mohlo být „*Žák určí významné rozdíly mezi komunistickým a nacistickým režimem.*“ Příkladem špatně definovaného cíle tak bude „*Učitel žáky seznámí s rozdíly mezi komunistickým a nacistickým režimem.*“ Nebo ještě hůř „*Učitel žákům ukáže prezentaci na téma komunismus a nacismus.*“ Učitel má pro žáky být průvodcem na cestě k cíli.

Kalhous (2002) ještě dodává, že cíl má být definovaný jako kvalitativní nebo kvantitativní změna, ke které má u žáka v rámci dané výukové jednotky, výukové oblasti či jiného úseku dojít. V procesu výuky by mělo dojít k dosažení třech druhů cílů: kognitivních, afektivních a psychomotorických.

- 1) Kognitivní cíle – jedná se o cíle vyžadující logické přemýšlení či zapamatování si určité informace. Podle Bloomovy taxonomie se kognitivní cíle dělí na znalost, porozumění, aplikaci, analýzu, syntézu a na hodnotící porozumění. Naopak podle Niemiérka se kognitivní cíle dělí na vědomosti (zapamatování si určité informace a jejím porozumění) a dovednosti (využívání nabitých vědomostí v praktickém životě).
- 2) Afektivní cíle – jednoduše můžeme říct, že se jedná o cíle, týkající se názorů a postojů žáka (k politické situaci, k hodnotám atd.). Pro klasifikaci afektivních cílů se používají Kratwohlova a Niemiérkova taxonomie. Kratwohl rozdělil afektivní cíle na tyto úrovně:
 - a) Přijímání;
 - b) Reagování;
 - c) Oceňování hodnoty;
 - d) Integrovaní hodnot
 - a za e) Internalizace hodnot v charakteru.
- 3) Psychomotorické cíle – jsou to cíle, které jsou spojené s osvojováním si dané činnosti (kreslení, čtení, psaní, hrubá motorika, ...). I tyto cíle mají opět několik úrovní. Podle taxonomie R. H. Davea existuje tyto úrovně:

- a. Imitace, kdy dítě napodobuje činnosti, které vidí v okolí (ve školce, ve škole, v rodině, ...).
- b. Manipulace, kdy je žák schopný podle návodu udělat nějaký úkon
- c. Zpřesňování – žák tento úkon dokáže vykonat s větší přesností
- d. Koordinace – žák dokáže v tomto úkonu být velice konzistentní
- e. Automatizace – žák tuto činnost vykonává automaticky a s vynaložením minimálního úsilí (Kalhous, 2002)

8.2. METODY

Metoda znamená v doslovném překladu cestu k cíli a v pedagogické praxi máme na mysli výchovně-vzdělávací cíl. Je to prostředek k dosažení záměrů, kterých chce (nebo by podle kurikula dokonce měl) učitel ve své vyučovací hodině dosáhnout. Nejedná se ovšem jen o uspořádanou činnost učitele, ale také i o činnosti žáka, protože – jak bylo zmíněno v kapitole o cílech – cíl, který metodou sledujeme, má popisovat stav, ve kterém se bude žák po skončení výuky nacházet a jaké on (nikoli učitel) dosáhne požadované úrovně znalostí a dovedností. (Maňák, 2011)

Maňák (2011) také píše, že by mělo být cíle dosaženo pestrými metodami za použití několika různých aktivit. Maňák (2011) rovněž upozorňuje, že je třeba rozlišovat mezi pojmy výuková metoda, vyučovací metoda a učební metoda. Výuková metoda je soubor aktivit žáka i učitele vedoucích ke změně stavu žákova vědomí. Naproti tomu vyučovací metoda je soubor postupů učitele, který souvisí s jeho osobou a osobitým stylem výuky. Učební metody jsou zase postupy, které uplatňuje žák pro to, aby si osvojil danou látku (např. způsob, jakým se doma připravuje na test).

Maňák a Švec (2003) rozdělují výukové metody (1) z hlediska pramene poznání a typu poznatků na slovní, názorně demonstrační a na metody praktické. Další rozdělení je (2) rozdělení z hlediska aktivity a samostatnosti žáků, (3) z hlediska myšlenkových operací, (4) z hlediska fází výuky a (5) z hlediska výukových forem a prostředků

8.3. AKTIVIZUJÍCÍ VÝUKOVÉ METODY

Aktivizujícími metodami ve výuce jsem se hlouběji zabýval ve své bakalářské práci. Nicméně je vhodné v krátkosti shrnout, co tyto metody vlastně jsou a jak se dělí. Právě takovéto metody totiž zpravidla vedou k největšímu porozumění látce a k největšímu zapojení žáka a většího množství jeho smyslů do výuky.

Dle Maňáka (2011) dělíme aktivizující výukové metody do těchto 8 skupin:

- a) Diskusní metody. Pro všechny diskusní metody je důležitá vzájemná komunikace (mezi žáky navzájem či mezi žáky a učitelem). Příkladem diskusní metody může být sokratický rozhovor, který vede žáky k přemýšlení, na rozdíl od běžně používané otázkové metody. Ta vyžaduje, aby žák znal přesnou odpověď na otázku položenou učitelem. Další metodou, o které Maňák (2011) hovoří je metoda sněhové koule, tedy postupu, kdy žáci nejprve danou problematiku diskutují ve dvojicích, poté se dvě dvojice spojí ve čtveřice, 2 čtveřice v osmičlenné skupiny atd. (Maňák 2011).
- b) Heuristické metody. Heuristické metody jsou postaveny na dětské zvědavosti a na metodách pokusu a omylu. Žáci na základě dostupných informací (z učebnic, z internetu, materiálů poskytnutých učitelem, ...) sestavuje strategii pro řešení nějakého problému. Nejjednodušší heuristickou metodou je problémová otázka. Cílem je, aby žáci na problémovou otázku, která bývá zpravidla uvozena slovem PROČ, dokázali odpovědět za použití zvýšeného myšlenkového úsilí a logického přemýšlení. Řešení tohoto problému se dá rozdělit do několika fází (identifikace problému, analýza, vytvoření hypotézy, její verifikace a v neposlední řadě následný návrat k některému z předchozích kroků v případě neúspěchu). Projektová metoda řeší praktický problém za použití integrace učiva různých předmětů. Často školy k těmto projektům vymezují celý den či týden a žáci se do projektu zapojují dle svých dovedností a znalostí. Další heuristickou metodou je např. brainstorming či jeho obdoba brainwriting. Často je brainstorming zaměřovaný s dialogickými metodami, ale cílem brainstormingu je také řešení problému, proto se jedná o heuristickou metodu (Maňák, 2011).
- c) Situační metody. Tyto metody jsou zaměřené na řešení problémů z reálného života. Jedná se o metody za použití případových studií a původně se začaly používat na školách ekonomického zaměření nebo na právnických fakultách (Maňák, 2011).
- d) Inscenační metody. Jedná se o metody, které vycházejí z předpokladu, že pokud žáci nějaké učivo zinscenují, tak si ho lépe zapamatují. Tyto metody jsou vhodné zejména

pro učivo zabývající se filosofií, historickými událostmi, činy slavných osobností atd. Pro tyto metody se využívá divadelních postupů (Maňák, 2011).

- e) Didaktické hry. Jedná se o soubor mnoha specifických herních aktivit v prostředí školy. Zapojit do výuky můžeme různé simulace, počítačové či deskové hry. Příkladem jsou ekonomické hry, které mají za cíl rozvíjet finanční gramotnost nejen u žáků, ale také u dospělých lidí (Maňák, 2011).
- f) Práce s textem. Různé techniky práce s textem mají u žáků za cíl podporovat čtení s porozuměním, ale také kritické myšlení. Cílem je tedy nejen to, aby žák chápal, co čte, ale aby především dokázal ověřovat, zda je daný zdroj, ze kterého čerpá, pravdivý či nikoliv (Maňák, 2011).
- g) Mentální mapování. Cílem mentálního mapování (tvorby myšlenkové mapy) je, aby byly při učení zapojeny obě mozkové hemisféry. Při tvorbě myšlenkové mapy klademe důraz na logické vztahy mezi pojmy, které do myšlenkové mapy zařazujeme a také na grafickou úpravu. Čím barevnější a s čím více obrázky mapa je, tím lépe se nám zapamatuje její obsah. Zajímavostí je, že první myšlenkové mapy tvořil už řecký filosof Porfyros, který žil mezi lety 237 a 304 (Maňák, 2011). Ve středu papíru, na který chceme myšlenkovou mapu tvořit, by měl být velkým písmem umístěný název tématu, nebo obrázek, který téma myšlenkové mapy symbolizuje. Další podřazené pojmy píšeme (nebo kreslíme) vedle hlavního pojmu a tyto podřazené pojmy s hlavním pojmem spojujeme barevnými čarami nebo šipkami. Tyto spoje by neměly být rovné, protože mají správně připomínat neuronovou síť (Buzan, 2011).
- h) Skupinové metody. Skupinové metody se mohou často překrývat s jinými metodami, jako například SWOT analýza, brainstorming atd. Ve škole se často používá práce ve dvojicích či větších skupinkách žáků. Tako skupinová práce může být propojena s celou škálou aktivit a jinými typy metod (s didaktickou hrou, mentálním mapováním či s prací s textem). Cílem je vytvářet kladné pracovní vztahy mezi žáky a práce ve skupinách zvyšuje jejich učební aktivitu (Maňák, 2011).

Širokou škálu konkrétních aktivizačních metod nabízí kniha *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod* od Roberta Čapka (2015). Jedná se například o tyto metody:

Asociační evokace učiva

Jedná se o asociační metodu, která je velice vhodná pro uvození nového tématu na začátku vyučovací hodiny. Vychází z přirozené schopnosti mozku propojovat podvědomě informace, zvuky, obraz či další vjemy.

Cílem je, aby učitel zjistil stav vědění žáků o daném tématu, které je tématem hodiny. Činnost žáků je v tom, že si napíší 5 klíčových slov, které je napadnou, když se řekne nějaké slovo (např. společnost, duše, křesťanství, ...). Cílem této metody je upevnit chápání vztahů žáka mezi jednotlivými pojmy a odbourat žákovy prekoncepty, které získal z dřívějšíka (např. z rodiny) (Čapek, 2015).

Clustering I

Tato metoda spočívá v uspořádávání pojmů na určité téma, je tedy velmi podobná předchozí metodě. V první fázi metody (která trvá zhruba 1 až 2 minuty) učitel řekne téma, na které mají odpovídat. Úkolem žáků je na základě pokynů učitele psát veškerá slova, slovní spojení, věty atd., které je k tomuto tématu napadnou. Žák přitom nemá brát ohled na gramatickou správnost, ale na to, aby toho napsal co nejvíce (Čapek, 2015).

Lístečková metoda

Lístečková metoda je obdobou brainwritingu. Z organizačního hlediska je třída rozdělená do pětičlenných až sedmičlenných skupin a skládá se z 5 fází, během kterých žáci nejprve analyzují danou problematiku a shromažďují o ní údaje, to může prakticky vypadat např. následovně:

- 1) Žáci představí, jaký řeší problém a jaké k němu mají informace
- 2) Na malé papírky žáci vpisují to, jak by se daný problém dal řešit
- 3) Seřazení lístečků do skupin tak, aby se ve skupině objevovaly podobné náměty
- 4) Žáci vysvětlují důvody, proč lístečky seřadili do skupin právě takto a domluví se na konečném řešení
- 5) Žáci rozhodují o důležitosti. Každý žák dostane 3 lepicí lístečky různých barev a tyto barevné lístečky lepí k různým skupinám řešení, které mu dávají největší smysl. (Čapek, 2015)

Semafor

Metoda spočívá v tom, že čtyř až pětičlenné skupiny žáků obdrží seznam různých výroků na dané téma (např. drogy). Žáci dále obdrží arch, na který nakreslí semafor s tabulí. Jejich úkolem je o výrocích ze seznamu diskutovat a dohodnout se, ke které barvě semaforu daný výrok přiřadí. Zelená znamená pravdivý výrok, červená nepravdivý a oranžová představuje částečně pravdivé výroky. Nakonec žáci přeformulují výroky, které jsou nepravdivé či částečně pravdivé tak, aby je mohli zařadit k zelené barvě semaforu (Čapek, 2015).

Jigsaw I

Tato metoda nejlépe funguje, pokud lze třídu rozdělit do stejného počtu skupin, jako je žáků v jedné skupině. Žáky z každé skupiny necháme prostudovat jiné téma či studijní materiál. Cílem tohoto kroku je, aby se žáci s tématem seznámili, případně si vytvořili poznámky a dokázali ho vysvětlit. Žáci ve skupině o tématu diskutují, aby se co nejvíce eliminovalo to, že žák konceptu porozuměl chybně.

Dalším krokem této metody je vytvoření nových skupin. Tentokrát budou skupiny vytvořeny tak, aby byli v každé skupině žáci, z nichž každý má přiřazené jiné téma. O tématech navzájem diskutují a učivo si jeden druhému předávají (Čapek, 2015).

Jigsaw II

Rozdíl oproti Jigsaw I je v tom, že je v rámci jednoho tématu či studijního materiálu žákovi přidělen jiný úkol, který má na základě studijního materiálu řešit. Následně jsou vytvořeny expertní skupiny žáků, stejně jako v Jigsaw I, kde žáci o tématu diskutují a předávají si znalosti a poté jsou opět rozděleni do nových studijních skupin tak, aby byl každý člen skupiny expertem na jiné téma, které učí ostatní (Čapek, 2015).

Čtenářské dopisy

Jedná se o metodu práce s textem, dokumentem atd., kdy si žáci navzájem předávají postřehy a emoce, které souvisí se shlédnutým dokumentem či přečteným textem. Spočívá to v tom, že žák po přečtení nebo zhlédnutí píše spolužákovi ve dvojici dopis, kde jsou zachyceny jeho postřehy související s textem, dokumentem či podobným médiem (Čapek, 2015).

Čtení s otázkami

Čtení s otázkami je metodou práce s textem ve dvojicích. Vypadá tak, že žáci ve dvojici v tichosti čtou studijní text a po přečtení každého odstavce si navzájem kladou otázky, které je k dané části textu napadnou a které z něj přirozeně vyplývají. Je dobré, aby první odstavec četl se žáky také učitel a některé vzorové otázky jim položil. Zamezí se tak tomu, aby se žáci jeden druhého ptali na povrchní otázky či otázky, které s textem vůbec nesouvisí nebo jsou nedůležité (Čapek, 2015).

Banka nápadů

Jedná se o brainwritingovou metodu, při které žáci zapisují své nápady související se zadaným tématem na malé lístečky. Žáci tyto lístečky odevzdají učiteli, který je rozloží na školní lavici. Žáci jsou poté rozděleni do několika skupin a je jim přiděleno nadřazené téma. K tomuto tématu si žáci rozdělují lístečky z lavice, které jsou následně využity pro další práci.

Diskusní pavučina

Učitel pro tuto metodu zadá téma (např. „*Měla by Česká republika vstoupit do eurozóny?*“). Žáci si tuto otázku napíší na horní část papíru a poté papír rozdělí svisle na 2 poloviny. Do jedné části píšou argumenty pro, do druhé části argumenty proti. Tyto názory zdůvodní a sdělí je sousedovi a doplní si názory/argumenty souseda z lavice.

Poté dvojice vytvoří skupinu s další dvojicí a opět si opět ke svým argumentům doplní zajímavé názory spolužáků. V závěru se rozdělí na dvě skupiny: první skupina zastává argumenty pro, druhá skupina naopak argumenty proti. Navzájem o tématu diskutují a pod nátlakem argumentů druhé skupiny se snaží svoje názory uhájit (Čapek, 2015).

Gordonova metoda

Jedná se opět o brainstormingovou metodu, která spočívá ve směřování žáků od velmi širokých otázek ke konkrétní problematice. Učitel tedy začíná těmi nejobecnějšími tématy a otázkami a postupuje podle určitého trychtýře ke specifitějším otázkám (Čapek, 2015). Příkladem pro uvození tématu investování by např. mohlo být „*Jakou hodnotu pro vás mají peníze?*“ nebo „*Co pro vás znamená finanční svoboda.*“ Takto může učitel postupovat až k otázkám „*Do čeho všeho se dá investovat?*“, „*Proč by měl člověk své úspory investovat do několika tříd aktiv?*“ atd.

Questionstorming

Jedná se o obdobu brainstormingu, akorát trochu naruby. Žáci se snaží na dané téma vymyslet co nejvíce otázek. Pravidla jsou jinak stejná, jako u běžného brainstormingu a stejně jako u něj na konci dochází k jejich hodnocení (Čapek, 2015).

8.4. ORGANIZAČNÍ FORMY VÝUKY

Organizační formy jsou vedle metod výuky významnou didaktickou kategorií. Metody výuky jsou konkrétní učitelovy postupy k dosažení výchovně-vzdělávacího cíle. Organizační formy, na druhou stranu, určují to, v jakých podmínkách výuka probíhá (jestli se jedná o klasickou, 45minutovou vyučovací hodinu, projektový den, školní výlet, kolik žáků se výuky účastní atd.) (Průcha, 2009).

Vališová a Kasíková (2007) rozdělují organizační formy výuky na:

- Frontální
- Individuální formy vyučování
- Individualizované formy vyučování
- Párové vyučování
- Skupinové vyučování

Skupinová výuka znamená, že žáci pracují na určitém zadaném tématu či projektu ve skupinkách po více žácích. Kolektivní – neboli hromadná – výuka znamená, že probíhá hromadně a je pro celou třídu stejná. Jedná se o výklad učitele nebo o samostatnou práci na pracovním listě či jiném úkolu.

Rozdíl mezi individuální a individualizovanou výukou je takový, že zatímco individualizovaná výuka může probíhat v běžné třídě o běžném počtu žáků, tak individuální výuka probíhá mezi žákem a učitelem, který se mu individuálně věnuje (jedná se např. o doučování, soukromé lekce klavíru atd.). Při individualizované výuce je výuka přizpůsobena schopnostem, dovednostem či znalostem jednotlivých žáků ve třídě. Jedná se např. o intervenci v případě sluchové, zrakové vady apod (Průcha, 2009).

Nábělková a Sabová (2013) říkají, že frontální výuka – jedna z organizačních forem dle Vališové a Kasíkové (2007) – neobsahuje pouze výklad učitele. V rámci frontální výuky může

docházet k rozhovoru mezi žáky a učitelem, hromadné kontrole domácích úkolů nebo např. zadání samostatné práce s učebnicí.

..

9. VĚDECKÉ VÝZKUMY ZAMĚŘENÉ NA DIDAKTIKU OBČANSKÉHO A SPOLEČENSKOVĚDNÍHO ZÁKLADU

Jeden z největších výzkumů v oblasti společenskovedního vzdělávání, který v historii proběhl byl *Mezinárodní výzkum výchovy k občanství* z roku 1999, který probíhal pod záštitou *Mezinárodní asociace pro hodnocení výsledků ve vzdělávání* (IEA). Samotná výzkumná činnost probíhala mezi lety 1996 a 1997 v celkem 24 zemích včetně České republiky (předními výzkumníky, kteří u nás na studii participovali byli Jana Válková a Jaroslav Kalous) a zúčastnilo se jej 90 000 žáků základních škol a nižšího stupně víceletých gymnázií ve věku 14 let z celého světa. Cílem bylo zjistit, jak si tito 14letí žáci vedou v otázkách, týkajících se politické a společenské problematiky.

U českých žáků tato studie prokázala přesně to, co v přírodních vědách prokazují výzkumy TIMSS a PISA, a sice to, že si žáci českých škol velice dobře vedou ve znalostech (znají fakta), ale značně horší výsledky vykazují, co se dovedností týče (kritické myšlení, převedení těchto znalostí do praxe). Ukazuje se také, že výuka společenských věd na školách v České republice je méně otevřená projevování názorů žáků, než tomu je v zahraničí (především v západních zemích) (Torney-Purta, 1999).

Na tento výzkum svým způsobem navazuje mezinárodní výzkum ICCS, který je rovněž pod záštitou *Mezinárodní asociace pro hodnocení výsledků ve vzdělávání*. Do výzkumu se zapojilo 38 škol nejen z Evropy, ale i z celého světa (např. Thajsko, Paraguay, Korea, Chile atd.) a z každé země bylo vybráno 150 škol. Zapojení žáci byli žáci osmých tříd (tedy opět ve věku cca 14 let, jako u předchozího výzkumu).

Z těchto 150 škol z každé země bylo náhodně vybráno z každé školy 15 učitelů se společenskovedním zaměřením. Pokud škola měla méně než 20 učitelů s tímto zaměřením, byli tito učitelé pro účel výzkumu přeřazeni do větší školy a teprve z tohoto vzorku náhodně vybráni. Samotný výzkum pak probíhal formou několika balíčků testových otázek, zkoumajících znalosti a dovednosti žáků (zaměřené na mezinárodní i regionální znalosti), ale také otázek pro učitele zaměřené na:

- jejich postoj k výuce občanského a společenskovedního základu v České republice a na
- charakteristiku školy

V České republice bylo ve výzkumu zařazeno celkem 18 víceletých gymnázií a 132 základních škol, nicméně se do výzkumu nakonec zapojilo 16 gymnázií a 105 škol ze všech 14 krajů.

10. ANALÝZA VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ

Výstupem této kapitoly je vytvoření vzorové osnovy Občanského a společenskovedního základu, respektive vzorové osnovy předmětu Základy společenských věd („Vzorové ŠVP“). Analyzoval jsem ŠVP 5 škol (čísla v závorce jsou určena pro přehlednější grafickou úpravu tabulek níže):

- Gymnázium Komenského v Třinci (a)
- Gymnázium Josefa Božka v Českém Těšíně (b)
- Slovanské gymnázium v Olomouci (c)
- Gymnázium Hejčín v Olomouci (d)
- Matiční gymnázium v Ostravě (e)

Způsob, kterým budu hodnotit, zda dané učivo bude součástí „Vzorového ŠVP“ bude následovný. Vytvořím si tabulku ke každému vzdělávacímu okruhu zvlášť. Jednotlivým tématům budu přiřazovat četnost na základě jejich pocitové podobnosti (např. Stát – znaky a funkce, anebo Funkce a znaky státu).

Témata, která se takto objeví v každém dalším ŠVP budou součástí „Vzorového ŠVP“. Dojde tak k eliminaci témat, která jsou specifická jen pro danou školu a vznikne množina témat, která se tak na gymnáziích běžně učí.

Ve vzdělávacím okruhu *Člověk a jedinec* (viz tabulka níže) se opakují témata Psychologie – její předmět, metody, obory; Lidská psychika; Osobnost člověka (typologie a struktura osobnosti); Psychické stavy (citové prožívání, vůle); Psychohygienu; Vývojová psychologie; Vnímání a představivost; Myšlení a řeč; Paměť a učení; Inteligence.

V rámci vzdělávacího okruhu *Mezinárodní vztahy, globální svět* se opakují tato témata: Evropská integrace (podstata, vývoj, význam); Evropská unie a její orgány; Mezinárodní spolupráce (Rada Evropy, NATO, OSN). Globalizace, která má být součástí tohoto okruhu dle RVP se nevyučuje na všech gymnáziích, jejichž ŠVP jsem analyzoval. Na gymnáziu v Českém Těšíně je tento vzdělávací okruh pouze součástí výuky společenskovedního semináře, proto jsem tuto školu při analýze tohoto vzdělávacího okruhu vyřadil.

Dalším vzdělávacím okruhem v pořadí je *Člověk ve společnosti*, kde se na gymnáziích probírají tato témata: Kultura; Mezilidská komunikace; Masová kultura, masmédiá; Sociální skupiny; Rodina a její význam; Organizace, instituce, byrokracie; Sociální struktura, stratifikace, mobilita; Sociální role, status, hodnoty, normy chování.

Ve vzdělávacím okruhu *Občan ve státě* se žáci gymnázia učí témata Stát: znaky a funkce; Formy a typy států; Demokracie; Rozdělení státní moci; Volby a volební systémy; Ideologie; Ústava ČR, Lidská práva a povinnosti.

V rámci vzdělávacího okruhu *Občan a právo* na gymnáziu se běžně vyučují témata Smysl a význam práva; právo a morálka; Systém právních odvětví; Právní řád, druhy právních norem; Trestní právo; Rodinné právo; Pracovní právo; Pracovněprávní vztahy; Bezpečnosti práce.

Základy ekonomie a ekonomiky nejsou vzdělávacím okruhem v RVP, nicméně zahrnuje témata, která se na gymnáziu vyučují. Z mé analýzy vyplynulo, že žáci se nejčastěji učí témata Základní ekonomické pojmy (hospodářský cyklus, trh, nabídka, ...); Hospodaření domácnosti; Právní formy podnikání; Sociální politika (důchodový systém, sociální dávky, ...); Fiskální politika státu, daně; Monetární politika ČNB. K ekonomii a ekonomice neodmyslitelně patří průřezové téma Finanční gramotnost. Zde žáci probírají témata Peníze a banky a Finanční a investiční produkty.

Posledním vzdělávacím okruhem, který je zahrnut v RVP G v rámci Občanského a společenskovedního základu je *Úvod do filosofie a religionistiky*. Naprostá většina škol probírá filosofii dějinně (chronologicky). Probíranými tématy jsou Základní filosofické otázky; Vztah filosofie k mýtu; Náboženství a věda; Antická filosofie; Středověká filosofie, Renesanční filosofie, Novověká filosofie, Německá klasická filosofie, Filosofie 19. století; Současné filosofické směry; Víra a znaky náboženství; Náboženské systémy a církve; Sekty. Na Slovanském gymnáziu a Gymnáziu Hejčín v Olomouci se, na rozdíl od ostatních gymnázií, které byly součástí tohoto výzkumu, vyučuje i téma Orientální filosofie.

Člověk jako jedinec

Téma	A)	B)	C)	D)	E)
Psychologie - její předmět, metody, obory	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Činnosti: vnější a vnitřní činitele, fáze činnosti	NE	NE	NE	NE	ANO
Fyziologické mechanismy (NS, žlázy s vnitřní sekrecí, ...)	NE	NE	NE	NE	ANO
Lidská psychika	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Osobnost člověka (typologie a struktura osobnosti)	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Psychické stavy (citové prožívání, vůle)	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Psychické vlastnosti	ANO	ANO	ANO	NE	ANO
Psychické jevy	NE	ANO	ANO	NE	ANO
Psychohygiena	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Vývojová psychologie	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Vnímání a představivost	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Myšlení a řeč	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Myšlenkové operace (analýza, syntéza, indukce, ...)	NE	NE	NE	NE	ANO
Paměť a učení	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Inteligence	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Pozornost	NE	NE	NE	NE	ANO
Náročné životní situace	ANO	ANO	ANO	ANO	NE
Systém pedagogicko-psychologického poradenství	NE	ANO	NE	NE	NE
Asertivní jednání	ANO	NE	NE	NE	NE
Charakter: Sebehodnocení, sebekoncepce, seberozvoj, ...	NE	ANO	NE	ANO	ANO
Pedagogická psychologie	NE	ANO	NE	NE	NE
Sociální psychologie	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Osobní předpoklady pro volbu studia a profese	ANO	NE	ANO	NE	NE
Typy hrozeb, jejich signalizace a řešení	NE	NE	NE	ANO	NE
Režim dne: biologické rytmy, únava, spánek	NE	NE	NE	NE	ANO

Tab. 1 Učivo okruhu Člověk jako jedinec

Mezinárodní vztahy, globální svět

Učivo	A)	B)	C)	D)	E)
Evropská integrace (podstata, vývoj, význam)	ANO	NE	ANO	ANO	ANO
Evropská unie a její orgány	ANO	NE	ANO	ANO	ANO
Globalizace (příčiny, projevy, důsledky, globální problémy)	ANO	NE	ANO	NE	ANO
Mezinárodní spolupráce (Rada Evropy, NATO, OSN)	ANO	NE	ANO	ANO	ANO
Formy mezinárodní pomoci	NE	NE	ANO	NE	NE
Mezinárodní trh práce	ANO	NE	NE	ANO	NE
Spolupráce a zastoupení ČR v zahraničí	NE	NE	ANO	NE	NE

Tab. 2 Učivo okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět

Člověk ve společnosti					
Učivo	A)	B)	C)	D)	E)
Vznik sociologie, sociologické přístupy a metody	NE	NE	NE	ANO	ANO
Laický a vědecký pohled na svět, teorie, empirie, paradigma	NE	NE	NE	NE	ANO
Socializace	NE	ANO	ANO	NE	ANO
Společenská podstata člověka, sociální učení	ANO	NE	ANO	NE	NE
Kultura	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Multikulturalita	NE	ANO	NE	ANO	ANO
Masová kultura, masmédiá	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Mezilidská komunikace	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Sociální skupiny	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Vztahy mezi lidmi, formy soužití	NE	NE	NE	ANO	ANO
Rodina a její význam	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Alternativy rodiny, volba partnera, formy náhradní péče	NE	NE	NE	ANO	NE
Sociální problémy (rasismus, extrémismus, ...)	ANO	ANO	NE	ANO	ANO
Normy a deviace	ANO	ANO	ANO	NE	ANO
Člověk v pracovním procesu	ANO	ANO	NE	NE	NE
Člověk a přírodní prostředí	ANO	NE	NE	ANO	ANO
Organizace, instituce, byrokracie	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Sociální struktura, stratifikace, mobilita	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Sociální role, status, hodnoty, normy chování	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Konflikt a jeho řešení	ANO	NE	NE	NE	ANO
Sociální fenomény a procesy	ANO	NE	NE	NE	NE
Sociální kontrola	NE	ANO	NE	NE	ANO
Teorie skupin	NE	NE	NE	ANO	NE
Teorie sociálních nerovností	NE	NE	NE	ANO	NE
Život s handicapem	NE	NE	NE	ANO	NE
Teorie společenské změny	NE	NE	NE	NE	ANO

Tab. 3 Učivo okruhu Člověk ve společnosti

Finanční gramotnost					
Učivo	A)	B)	C)	D)	E)
Peníze a banky	ANO	NE	ANO	ANO	ANO
Způsoby využití přebytku finančních prostředků	ANO	NE	NE	NE	NE
Akcie, burza, likvidita aktiv	NE	NE	ANO	NE	NE
Finanční a investiční produkty	ANO	NE	ANO	ANO	ANO
Práva spotřebitele	NE	NE	ANO	NE	ANO

Tab. 4 Učivo průřezového tématu Finanční gramotnost

Občan ve státě

Učivo	A)	B	C)	D)	E
Politologie - charakteristika, předmět, metody	NE	NE	ANO	ANO	NE
Vývoj myšlení o státu	NE	NE	ANO	ANO	NE
Stát: znaky a funkce	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Formy a typy států	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Demokracie	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Diktatura	NE	ANO	NE	NE	NE
Rozdělení státní moci	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Proces tvorby a schvalování zákonů	NE	NE	ANO	NE	NE
Volby a volební systémy	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Ideologie	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Občanská společnost	ANO	NE	ANO	NE	NE
Politický život ve státě	ANO	NE	ANO	NE	NE
Státní správa a samospráva	NE	NE	ANO	NE	NE
Ústava ČR	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Ústavní soud, ústavní právo	NE	NE	ANO	NE	NE
Český stát, státní symboly	NE	NE	ANO	NE	NE
Právní stát	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Politické strany a hnutí, koalice, opozice	NE	ANO	ANO	NE	NE
Politika	NE	ANO	NE	ANO	NE
Lidská práva a povinnosti	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Listina základních práv a svobod	NE	ANO	ANO	NE	ANO
Dodržování a porušování lidských práv - funkce ombudsmana	NE	NE	ANO	NE	ANO
Stát jako subjekt mezinárodního práva	NE	NE	ANO	NE	NE

Tab. 5 Učivo okruhu Občan ve státě

Občan a právo

Učivo	A)	B)	C)	D)	E)
Smysl a význam práva	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Prameny práva	NE	ANO	NE	NE	NE
Právní subjektivita a suverenita	ANO	NE	ANO	NE	ANO
Právo a morálka	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Právní a mravní normy	ANO	ANO	ANO	ANO	NE
Smlouvy a všeobecné smluvní podmínky	NE	NE	NE	NE	ANO
Systém právních odvětví	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Právní řád, druhy právních norem	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Právní řád ČR	NE	ANO	NE	NE	ANO
Právní předpisy	ANO	NE	NE	NE	NE
Právní vztahy, fyzické a právnické osoby	ANO	ANO	ANO	NE	NE
Právní skutečnosti	ANO	NE	NE	NE	NE
Právní síla	NE	ANO	ANO	NE	NE
Soustava soudů	NE	ANO	NE	NE	NE
Trestní právo	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Trestní řízení, orgány činné v trestním řízení	NE	NE	ANO	NE	NE
Sexuálně motivovaná kriminalita	NE	NE	ANO	NE	NE
Rodinné právo	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Majetek a majetkové vztahy	ANO	NE	NE	NE	NE
Pracovní právo	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Pracovněprávní vztahy	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Bezpečnost práce	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Občanské právo	NE	ANO	ANO	NE	NE
Obchodní právo	NE	NE	NE	ANO	NE
Správní právo	NE	NE	NE	ANO	NE
Finanční právo	NE	NE	NE	ANO	NE
Právní profese (notář, advokát, exekutor, soudce ...)	NE	ANO	ANO	NE	ANO
Systém právního poradenství	ANO	NE	ANO	NE	ANO

Tab. 6 Učivo okruhu Občan a právo

"Základy ekonomie a ekonomiky"

Učivo	A)	B)	C)	D)	E)
Základní ekonomické pojmy (hosp. cyklus, trh, nabídka, ...)	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Peníze v tržní ekonomice (funkce peněz, banky, cenné p., ...)	ANO	NE	ANO	NE	ANO
Hospodářská soutěž	NE	NE	NE	ANO	NE
Hospodaření domácností	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Hospodářská politika státu	NE	NE	NE	NE	ANO
Právní formy podnikání	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Marketing	ANO	ANO	ANO	NE	ANO
Sociální politika (důch. systém, sociální dávky, ...)	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Nezaměstnanost, úřady práce, životní minimum	ANO	ANO	NE	NE	ANO
Fiskální politika státu, daně	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Monetární politika ČNB	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Ekonomické systémy	NE	ANO	NE	NE	ANO
Státní rozpočet	NE	ANO	NE	NE	ANO
Reklama	NE	ANO	ANO	NE	ANO
Trh práce a mzda	NE	NE	NE	NE	ANO
Ekonomická integrace ČR do EU	NE	NE	NE	NE	ANO

Tab. 7 Základy ekonomie a ekonomiky

Úvod do filosofie a religionistiky					
Učivo	A)	B)	C)	D)	E)
Základní filozofické otázky	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Vztah filozofie k mýtu	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Náboženství a věda	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Filozofické disciplíny	ANO	ANO	ANO	NE	ANO
Orientální filozofie (starověká Indie a Čína)	NE	NE	ANO	ANO	NE
Antická filozofie	ANO	NE	ANO	ANO	ANO
Středověká filozofie	ANO	NE	ANO	ANO	ANO
Renezanční filozofie	ANO	NE	ANO	ANO	ANO
Novověká filozofie	ANO	NE	ANO	ANO	ANO
Německá klasická filozofie	ANO	NE	ANO	ANO	ANO
Filozofie 19. století	ANO	NE	ANO	ANO	ANO
Současné filozofické směry	ANO	NE	ANO	ANO	ANO
Česká filozofie	NE	NE	NE	NE	ANO
Etika v životě člověka	NE	NE	ANO	NE	ANO
Víra a znaky náboženství	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Náboženské systémy a církve	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Sekty	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO

Tab. 8 Učivo okruhu Úvod do filosofie a religionistiky

Poté, co bylo zjištěno, jaké učivo má být v jednotlivých oblastech součástí „Vzorového ŠVP“ budou tato témata/učivo rozčleněno do 4 ročníků. Je to z toho důvodu, abychom zachovali jeho formu.

V prvním ročníku budou zařazeny okruhy *Člověk jako jedinec* a *Člověk ve společnosti*. V druhém ročníku to bude *Občan ve státě* a *Občan a právo*. Do třetího ročníku budou zařazeny *Mezinárodní vztahy, globální svět*; *Základy ekonomie a ekonomiky* a *Finanční gramotnost*. V posledním ročníku pak *Úvod do filosofie a religionistiky*.

Toto rozdělení učiva do ročníku má i v tomto výzkumu pragmatický význam. Je zde předpoklad, že v čím vyšším jsou žáci ročníku, tím je učivo celkově náročnější. Kdyby toto pravidlo fungovalo na všech středních školách (bez ohledu na to, v jakém ročníku se na dané škole daný vzdělávací okruh vyučuje), znamenalo by to, že na škole, kde se vzdělávací okruh *Občan a právo* vyučuje ve 2. ročníku, je méně náročné než na škole, kde se stejný vzdělávací okruh vyučuje ve 3. ročníku. Cílem tohoto rozdělení je, abychom získali obraz o tom, jaké rozdělení jednotlivých vyučovacích okruhů je pro gymnázia nejčastější.

Finální „Vzorové ŠVP“ pro náš výzkum bude vypadat následovně:

1. ročník:

- Psychologie – její předmět, metody, obory
- Lidská psychika
- Osobnost člověka (typologie a struktura osobnosti)
- Psychické stavy (citové prožívání, vůle)
- Psychohygiena
- Vývojová psychologie
- Vnímání a představivost
- Myšlení a řeč
- Paměť a učení
- Inteligence
- Kultura
- Masová kultura, masmédiá
- Mezilidská komunikace
- Sociální skupiny
- Rodina a její význam
- Organizace, instituce, byrokracie
- Sociální struktura, stratifikace, mobilita
- Sociální role, status, hodnoty, normy chování

2. ročník

- Stát: znaky a funkce
- Formy a typy států
- Demokracie
- Rozdělení státní moci
- Volby a volební systém
- Ideologie
- Ústava ČR
- Lidská práva a povinnosti
- Smysl a význam práva
- Právo a morálka
- Systém právních odvětví
- Právní řád, druhy právních norem
- Trestní právo

- Rodinné právo
- Pracovní právo
- Pracovněprávní vztahy
- Bezpečnost práce

3. ročník

- Evropská integrace (podstata, vývoj, význam)
- Evropská unie a její orgány
- Mezinárodní spolupráce (Rada Evropy, NATO, OSN)
- Základní ekonomické pojmy (hospodářský cyklus, trh, nabídka, ...)
- Hospodaření domácnosti
- Právní formy podnikání
- Sociální politika (důchodový systém, sociální dávky, ...)
- Monetární politika státu, daně
- Fiskální politika ČNB
- Peníze a banky
- Finanční a investiční produkty

4. ročník

- Základní filosofické otázky
- Vztah filosofie k mýtu
- Antická filosofie
- Středověká filosofie
- Renesanční filosofie
- Novověká filosofie
- Německá klasická filosofie
- Filosofie 19. století
- Současné filosofické směry
- Víra a znaky náboženství
- Náboženství a věda
- Náboženské systémy a církve
- Sekty

Struktura dotazníku, který budu učitelům předkládat k vyplnění bude následující. Učitelů se budu na prvním místě ptát na věk, délku praxe a pohlaví. Za druhé provedou učitelé dvojí hodnocení jednotlivých témat/učiva, které jsou součástí „Vzorového ŠVP“. První stránka hodnocení se bude zaměřovat na to, jak dobře se jim dané učivo v jednotlivých ročnících učí a druhá stránka na to, jaký mají z tohoto učiva jejich žáci prospěch. Hodnotící škála bude 1-5 kdy 1 znamená „Učí se mi to velmi dobře“ respektive „Žáci mají z tohoto učiva výborný prospěch“ a hodnocení 5 znamená opak a reprezentuje tak skutečný prospěch žáků dle klasifikačních stupňů, které se na základních a středních školách využívají na celém území České republiky.

11. VYHODNOCENÍ DAT Z DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Tato část práce obsahuje výsledky, s jakými si vedli učitelé při vyplňování dotazníků a také se dívá na to, jak učitelé hodnotí výkony svých žáků v rámci jednotlivých celků učiva.

ČLOVĚK JAKO JEDINEC A ČLOVĚK VE SPOLEČNOSTI

Výsledky výzkumu ukázaly, že učitelům Občanského a společenskovedního základu na gymnáziích dělá v rámci těchto vzdělávacích okruhu největší problém vyučovat těchto 5 témat. Tato témata tedy můžeme označit za kritická místa tohoto vzdělávacího okruhu, jsou to:

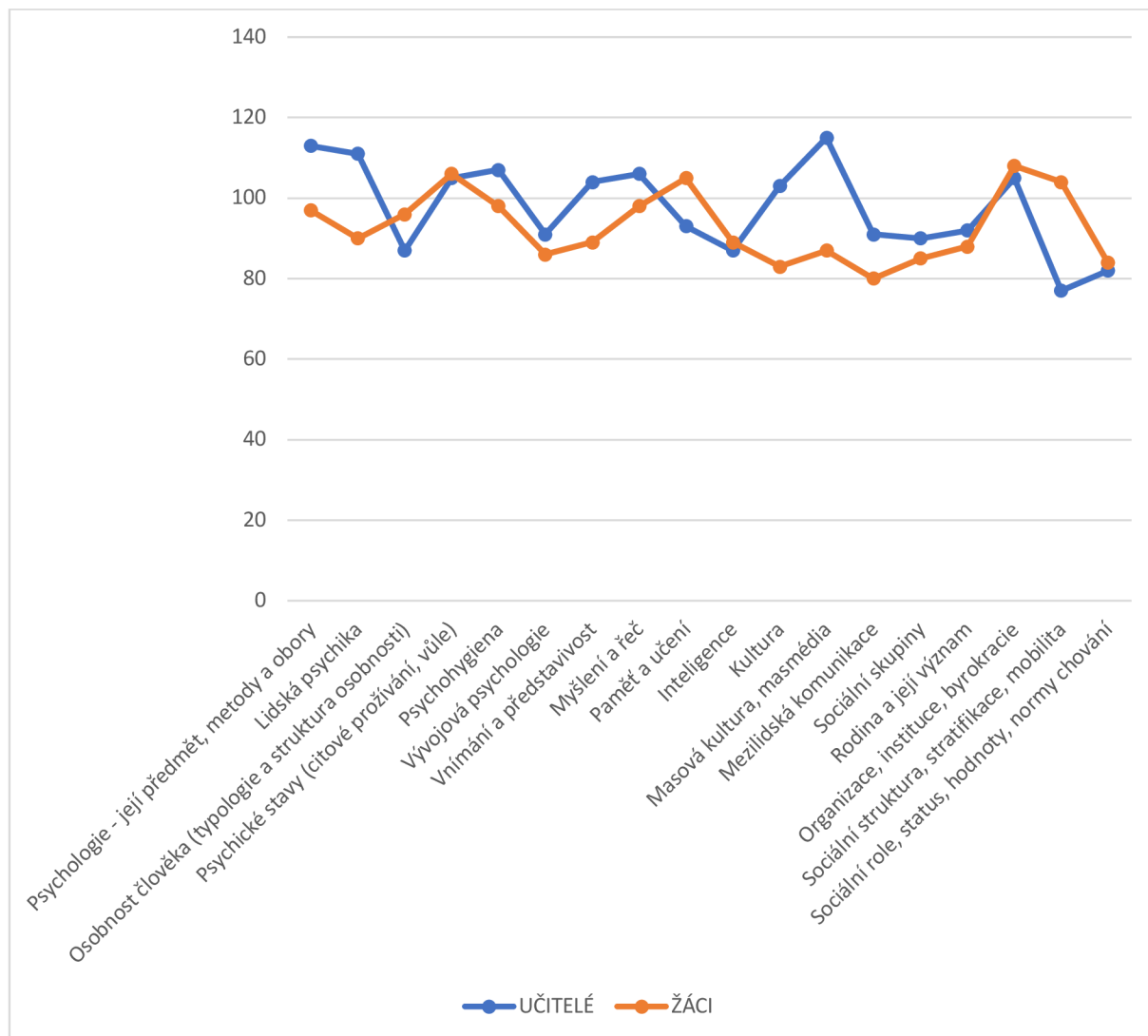
- 1) Psychologie – její předmět, metody a obory
- 2) Lidská psychika
- 3) Psychohygienu
- 4) Myšlení a řeč
- 5) Masová kultura, masmédiu

Konkrétní data a přesná čísla znázorňuje následující tabulka a graf. V tabulce hodnocení je ke každému učivu přiřazeno celkové hodnocení kritických míst pro učitele a žakovského prospěchu (součet bodů ve všech odevzdaných dotaznících):

Učivo Žáci	Učitelé	
Psychologie – její předmět, metody a obory	113	97
Lidská psychika	111	90
Osobnost člověka (typologie a struktura osobnosti)	87	96
Psychické stavy (citové prožívání, vůle)	105	106
Psychohygienu	107	98
Vývojová psychologie	91	86
Vnímání a představivost	104	89
Myšlení a řeč	106	98
Paměť a učení	93	105
Intelligence	87	89
Kultura	103	83
Masová kultura, masmédiu	115	87
Mezilidská komunikace	91	80
Sociální skupiny	90	85

Rodina a její význam	92	88
Organizace, instituce, byrokracie	105	108
Sociální struktura, stratifikace, mobilita	77	104
Sociální role, status, hodnoty, normy chování	82	84

Tab. 9 Hodnocení kritických míst a žákovského prospěchu v rámci vzdělávacích okruhů *Člověk jako jedinec* a *Člověk ve společnosti*

Obr. 1 Graf hodnocení kritických míst a klasifikace žáků v rámci vzdělávacích okruhů *Člověk jako jedinec* a *Člověk ve společnosti*

Na grafu vidíme, že se v těchto případech křivka náročnosti pro učitele a klasifikace žáků téměř nepřekrývají. Nejhorší žákovské výsledky v rámci okruhu *Člověk jako jedinec* učitelé zaznamenávají u učiva *Psychické stavy (citové prožívání, vůle)*, kde je průměr u žáků 2,21 bodů a u učiva, zabývajícího se pamětí a učením, kde je průměr 2,19 bodů.

V rámci okruhu Člověk ve společnosti žáci vykazují nejhorší studijní výsledky u učiva Organizace, instituce, byrokracie, kde mají žáci průměrnou známku 2,25 a učivo Sociální struktura, stratifikace, mobilita, kde vykazují průměr 2,17.

Zajímavým údajem také je, že největší odchylky mezi hodnocením náročnosti tématu pro učitele a mezi klasifikací žáka jsou u témat Sociální struktura, stratifikace, mobilita, kde je rozdíl 27 bodů. V tomto případě žáci dopadli hůře než učitelé, průměr na učitele (na 1 vyplněný dotazník) je pak 0,56 bodů. Další velké odchylky byly u tématu Masová kultura, masmédiá, Psychologie – její předmět, metody a obory, Lidská psychika a Vnímání a představivost, kde si žáci v průměru vedli lépe o 0,85, 0,33, 0,44 a 0,31 bodů.

OBČAN VE STÁTĚ A OBČAN A PRÁVO

V rámci těchto dvou vzdělávacích okruhů je pro učitele daleko obtížnější výuka učiva, spadajícího do okruhu Občan a právo. Ve výuce okruhu Občan ve státě jsou učitelé daleko zdatnější. Kritickými místy v rámci těchto okruhů jsou pak tato témata:

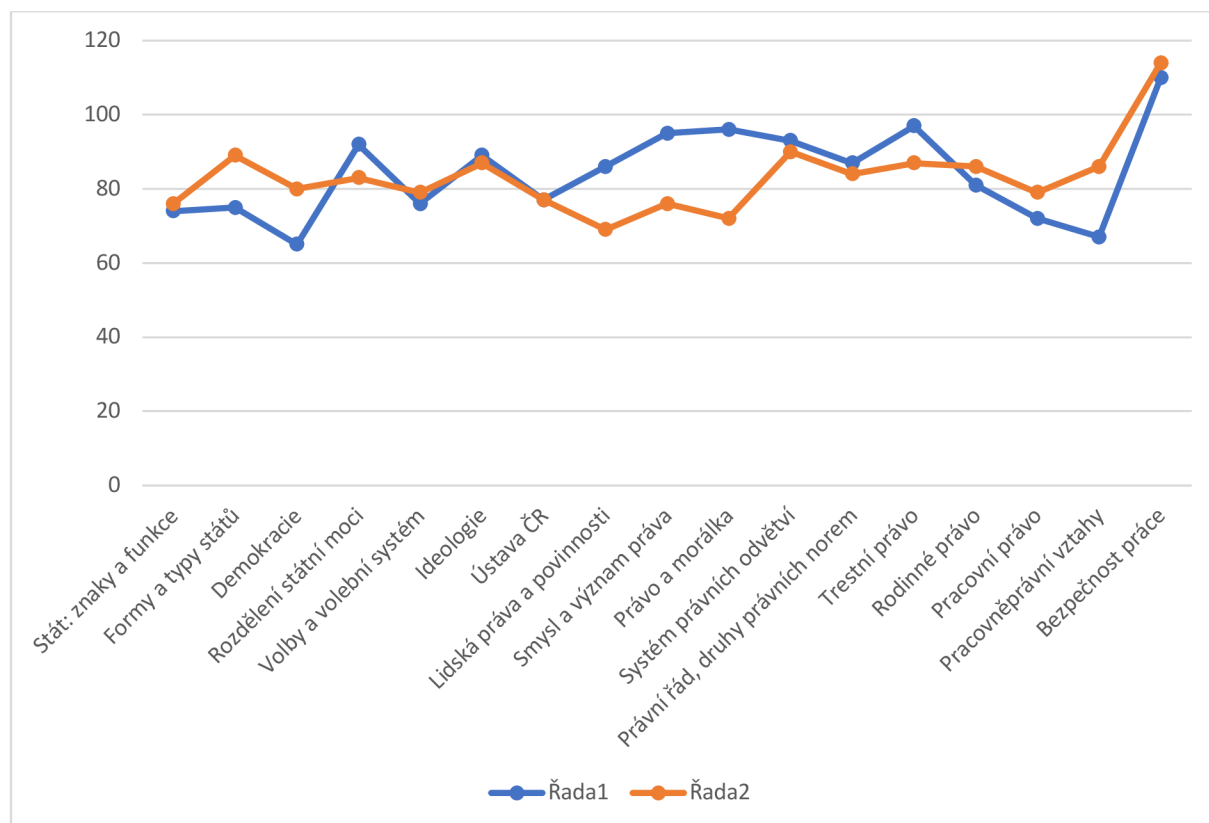
- 1) Smysl a význam práva
- 2) Právo a morálka
- 3) Systém právních odvětví
- 4) Trestní právo
- 5) Bezpečnost práce

Podrobnější přehled hodnocení kritičnosti a žákovského prospěchu témat okruhů Občan ve státě a občan a právo je zachycen v následující tabulce:

UČIVO	UČITEL	ŽÁK
Stát: znaky a funkce	74	76
Formy a typy států	75	89
Demokracie	65	80
Rozdělení státní moci	92	83
Volby a volební systém	76	79
Ideologie	89	87
Ústava ČR	77	77
Lidská práva a povinnosti	86	69
Smysl a význam práva	95	76
Právo a morálka	96	72

System právních odvětví	93	90
Právní řád, druhy právních norem	87	84
Trestní právo	97	87
Rodinné právo	81	86
Pracovní právo	72	79
Pracovněprávní vztahy	67	86
Bezpečnost práce	110	114

Tab. 10 Hodnocení kritických míst a žákovského prospěchu v rámci vzdělávacích okruhů *Občan ve státě* a *Občan a právo*

Obr. 2 Graf hodnocení kritických míst a klasifikace žáků v rámci vzdělávacích okruhů *Občan ve státě* a *Občan a právo*

V případě těchto dvou vzdělávacích okruhů se už křivky v grafu shodují daleko více, než tomu bylo u vzdělávacích okruhů *Člověk jako jedinec* a *Člověk ve společnosti*. Výrazněji horší hodnocení obdrželi žáci v tématech Demokracie (průměrně o 0,31 bodů) a Pracovněprávní vztahy (v průměru o 0,40 bodů). Naopak výrazně lépe si křivka žáků vedla u témat Lidská práva a povinnosti, Smysl a význam práva a Právo a morálka.

Nejhorší prospěch mají žáci podle provedeného dotazníkového šetření z témat Bezpečnost práce (průměrná známka činí 2,38), Formy a typy států (1,85), System právních odvětví (1,88), Ideologie a Trestní právo, kde je průměrná známka 1,81.

MEZINÁRODNÍ VZTAHY, GLOBÁLNÍ SVĚT, ZÁKLADY EKONOMIE A EKONOMIKY A FINANČNÍ GRAMOTNOST

Na základě výsledků výzkumu bylo zjištěno, že z těchto 3 oblastí dělá učitelům největší problém výuka těchto pěti témat:

- Evropská integrace
- Právní formy podnikání
- Sociální politika (důchodový systém, sociální dávky, ...)
- Fiskální politika ČNB
- Finanční a investiční produkty

V rámci témat těchto tří oblastí můžeme vidět velkou nesourodost mezi výsledky učitelů a výsledky žáků. Největší odchylky byly u témat

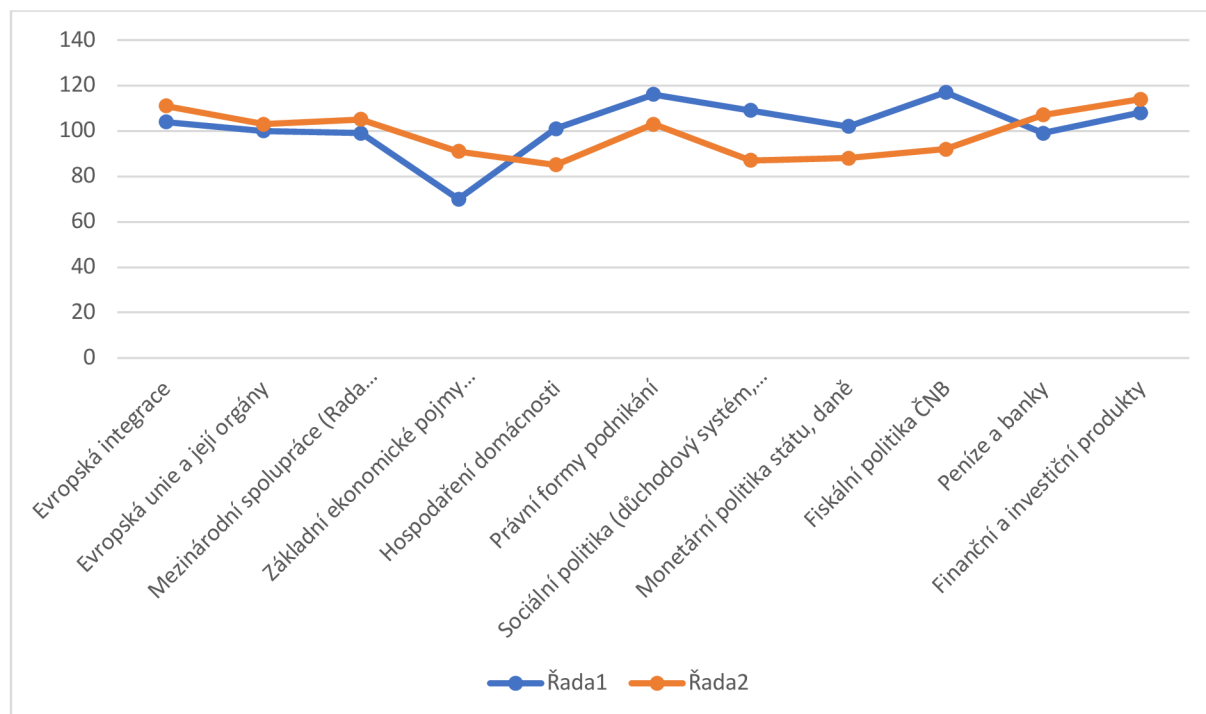
- Základní ekonomické pojmy (hospodářský cyklus, trh, nabídka, poptávka, ...), kde se učitelům daří lépe v průměru o 0,44 bodu;
- Hospodaření domácnosti – v tomto a dalších třech případech dosáhli lepšího hodnocení žáci než žáci. U tohoto tématu se jedná o rozdíl 0,33 bodu;
- Sociální politika (důchodový systém, sociální dávky, ...), kde tento rozdíl činí 0,46 bodu;
- Monetární politika státu, daně – zde činí rozdíl 0,29 bodu a
- Fiskální politika ČNB, kde tento rozdíl dosáhl výše 0,52 bodu.

Celý přehled, jak si učitelé a žáci vedli lze vyčíst z této tabulky:

UČIVO	UČITEL	ŽÁK
Evropská integrace	104	111
Evropská unie a její orgány	100	103
Mezinárodní spolupráce (Rada Evropy, NATO, OSN)	99	105
Základní ekonomické pojmy (hospodářský cyklus, trh, nabídka, poptávka, ...)	70	91
Hospodaření domácnosti	101	85
Právní formy podnikání	116	103
Sociální politika (důchodový systém, sociální dávky, ...)	109	87
Monetární politika státu, daně	102	88
Fiskální politika ČNB	117	92
Peníze a banky	99	107
Finanční a investiční produkty	108	114

Tab. 11 Hodnocení kritických míst a žákovského prospěchu v rámci vzdělávacího okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět, v rámci témat ekonomiky a ekonomie a průřezového tématu Finanční gramotnost

Pro lepší znázornění rozdílů mezi výsledky učitelů a žáků slouží následující graf:

Obr. 3 Graf hodnocení kritických míst a klasifikace žáků v rámci vzdělávacího okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět, v rámci témat ekonomie a ekonomiky a průřezového tématu Finanční gramotnost

Co se prospěchu žáků týče, tak ti si vedou nejhůře v tématech Evropská integrace, v rámci kterého jsou žáci průměrně hodnoceni klasifikačním stupněm 2,31; Peníze a banky, kde je žákovský průměr 2,23 a Finanční a investiční produkty, kde je tento průměr nejhorší a činí 2,38.

ÚVOD DO FILOSOFIE A RELIGIONISTIKY

Úvod do filosofie a religionistiky je vzdělávací okruh Občanského a společenskovedního základu, který se ve většině škol, u kterých byla provedena analýza ŠVP vyučuje v posledním ročníku. Témata, která tento okruh obsahuje jsou dle výsledků výzkumů témata, která jsou pro žáky celkově náročnější a mají z nich horší prospěch než ze všech témat předchozích.

Hodnocení po stránce toho, za jak kritická učitelé tato témata považují ve vztahu k tomu, jak náročné pro ně je tato témata vyučovat, dopadlo takřka srovnatelně se všemi předešlými okruhy. Pro přehled je zde opět seznam 5 témat, která jsou pro učitele naprosto nejkritičtější.

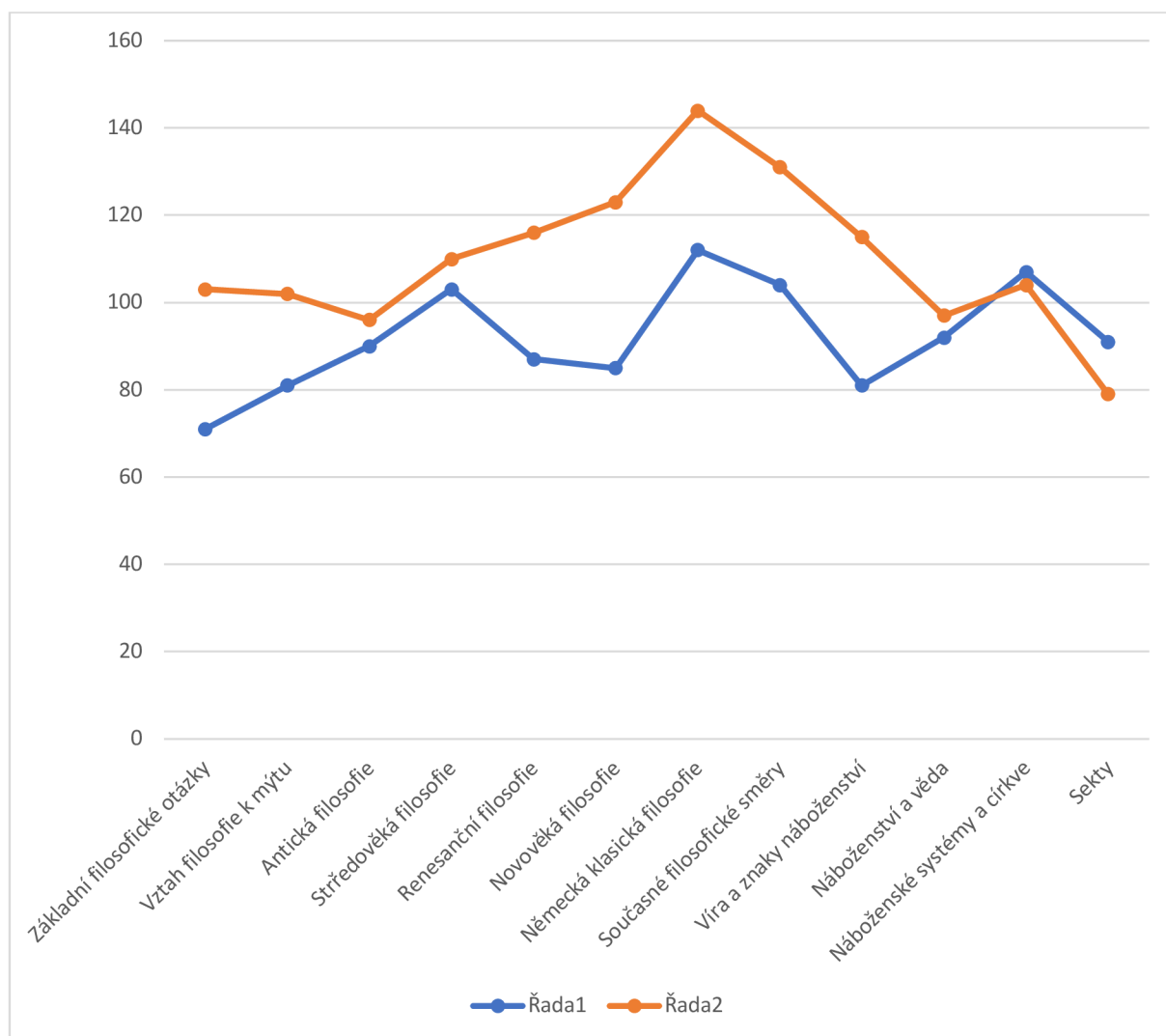
- 1) Středověká filosofie
- 2) Německá klasická filosofie
- 3) Současné filosofické směry
- 4) Náboženství a věda
- 5) Náboženské systémy a církve

Níže je tabulka hodnocení výsledků žáků a učitelů u jednotlivých témat tohoto vzdělávacího okruhu:

UČIVO ŽÁK	UČITEL	
Základní filosofické otázky	71	103
Vztah filosofie k mýtu	81	102
Antická filosofie	90	96
Středověká filosofie	103	110
Renesanční filosofie	87	116
Novověká filosofie	85	123
Německá klasická filosofie	112	144
Současné filosofické směry	104	131
Víra a znaky náboženství	81	115
Náboženství a věda	92	97
Náboženské systémy a církve	107	104
Sekty	91	79

Tab. 12 Hodnocení kritických míst a žákovského prospěchu v rámci vzdělávacího okruhu Základy filosofie a religionistiky

Tento graf opět graficky a pro lepší představu znázorňuje, jak sebe a své žáky učitelé hodnotí v jednotlivých tématech:

Obr. 4 Graf hodnocení kritických míst a klasifikace žáků v rámci vzdělávacího okruhu Základy filosofie a religionistiky

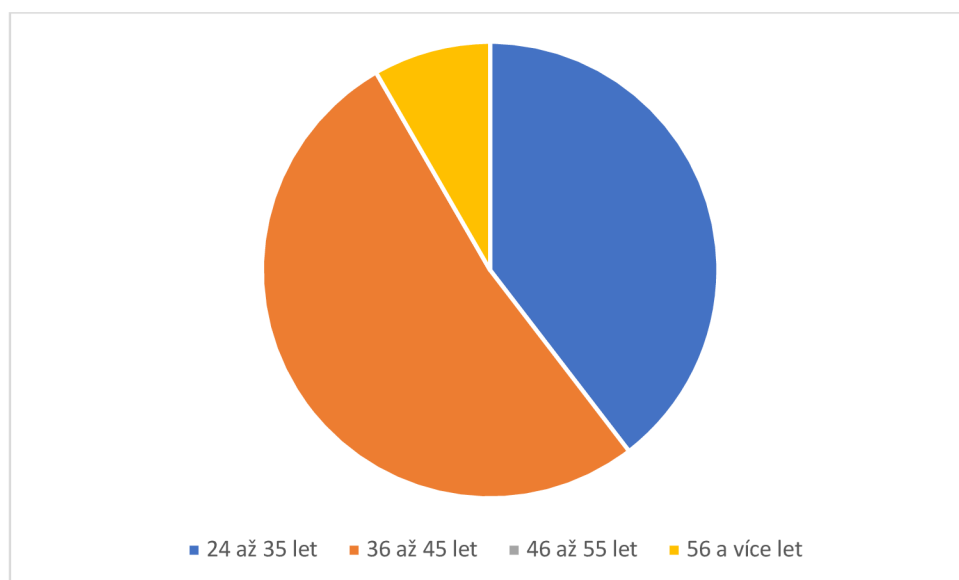
Témata, kde výzkum u žáků prokázal nejhorší prospěch jsou:

- 1) Renesanční filosofie, kde byla průměr na žáka 2,42 bodů;
- 2) Novověká filosofie, kde byl tento průměr 2,56 bodů;
- 3) Klasická německá filosofie s průměrem 3,00;
- 4) Současné filosofické směry s průměrem 2,73 a
- 5) Víra a znaky náboženství, kde byl průměr 2,40.

Co se největších odchylek mezi žáky a učiteli týče, tak ty byly největší u témat Základní filosofické otázky (celková odchylka 32 bodů), Renesanční filosofie (celková odchylka 29 bodů), Novověká filosofie (celkem 38 bodů), Německá klasická filosofie (celkem 32 bodů) a Víra a znaky náboženství, kde byla tato odchylka v součtu všech učitelů 34 bodů.

VĚKOVÉ ROZLOŽENÍ ÚČASTNÍKŮ ŠETŘENÍ

Výzkumu se nakonec zúčastnilo celkem 48 učitelů, z toho 19 učitelů ve věku 24 až 35 let, 25 učitelů ve věku 36 až 45 let. Z učitelů ve věku 46 až 55 let se nezúčastnil ani jeden. Zbývající 4 učitelé spadali do věkové kategorie 56 a více let.

Obr. 5 Věkové složení respondentů

ODPOVĚDI UČITELŮ V KATEGORII 24 AŽ 35 LET

Na základě odpovědí těchto učitelů můžeme říct, že nekritičtějšími místy je z jejich pohledu následující učivo:

- Smysl a význam práva
- Bezpečnost práce
- Právní formy podnikání
- Sociální politika (důchodový systém, sociální dávky, ...)
- Fiskální politika ČNB
- Náboženské systémy a církve

Nejhůř dopadlo učivo Fiskální politika ČNB s 43 body, tedy průměrně 2,27 bodů na jednoho učitele. Náboženské systémy a církve a Právní formy podnikání byly ohodnoceny součtem bodů 41, tedy průměrně 2,16 na jednoho učitele. Se 40 body (v průměru 2,11 na učitele) se umístilo

učivo Smysl a význam práva, Bezpečnost práce a Sociální politika (důchodový systém, sociální dávky, ...).

UČIVO	UČITELÉ 24
AŽ 35 LET	
Psychologie – její předmět, metody a obory	28
Lidská psychika	24
Osobnost člověka (typologie a struktura osobnosti)	27
Psychické stavy (citové prožívání, vůle)	30
Psychohygiena	29
Vývojová psychologie	21
Vnímání a představivost	35
Myšlení a řeč	37
Paměť a učení	23
Intelligence	25
Kultura	28
Masová kultura, masmédia	33
Mezilidská komunikace	30
Sociální skupiny	31
Rodina a její význam	35
Organizace, instituce, byrokracie	34
Sociální struktura, stratifikace, mobilita	24
Sociální role, status, hodnoty, normy chování	32
Stát: znaky a funkce	25
Formy a typy států	27
Demokracie	21
Rozdělení státní moci	30
Volby a volební systém	27
Ideologie	31
Ústava ČR	25
Lidská práva a povinnosti	38
Smysl a význam práva	40
Právo a morálka	35
Systém právních odvětví	30
Právní řád, druhy právních norem	33
Trestní právo	38
Rodinné právo	29
Pracovní právo	27
Pracovněprávní vztahy	12
Bezpečnost práce	40
Evropská integrace	38
Evropská unie a její orgány	36

Mezinárodní spolupráce (Rada Evropy, NATO, OSN)	31
Základní ekonomické pojmy (hospodářský cyklus, trh, nabídka, poptávka, ...)	30
Hospodaření domácnosti	34
Právní formy podnikání	41
Sociální politika (důchodový systém, sociální dávky, ...)	40
Monetární politika státu, daně	34
Fiskální politika ČNB	43
Peníze a banky	37
Finanční a investiční produkty	36
Základní filosofické otázky	29
Vztah filosofie k mýtu	28
Antická filosofie	29
Středověká filosofie	35
Renesanční filosofie	34
Novověká filosofie	33
Německá klasická filosofie	39
Současné filosofické směry	37
Víra a znaky náboženství	26
Náboženství a věda	31
Náboženské systémy a církve	41
Sekty	35

Tab. 13 Odpovědi učitelů v kategorii 24 až 35 let

ODPOVĚDI UČITELŮ V KATEGORII 36 AŽ 45 LET

Za nejkritičtější místa v kurikulu OSVZ pokládají učitelé ve věku 36 až 45 let následující učivo:

- Psychologie – její předmět, metody, obory
- Lidská psychika
- Masová kultura, masmédia
- Kultura
- Právní formy podnikání
- Německá klasická filosofie

V dotazníkovém šetření byl u tohoto učiva po součtu hodnocení jednotlivých učitelů zjištěno toto hodnocení: učivo Psychologie – její předmět, metody, obory získalo dohromady 77 bodů; Lidská psychika 81 bodů; Masová kultura, masmédia dostaly 70 bodů; Kultura 69 a Právní formy podnikání společně s Německou klasickou filosofií 57 bodů.

Průměr hodnocení na jednoho učitele byl u Psychologie – její předmět, metody, obory 3,08 bodů; Lidská psychika 3, 24 bodů, Masová kultura, masmédia 2,8; Kultura 2,75 a Právní formy podnikání s Německou filosofií 2,28 bodů.

UČIVO	UČITELÉ 36
AŽ 45 LET	
Psychologie – její předmět, metody a obory	77
Lidská psychika	81
Osobnost člověka (typologie a struktura osobnosti)	53
Psychické stavy (citové prožívání, vůle)	69
Psychohygiena	67
Vývojová psychologie	60
Vnímání a představivost	61
Myšlení a řeč	60
Paměť a učení	62
Intelligence	56
Kultura	69
Masová kultura, masmédia	70
Mezilidská komunikace	55
Sociální skupiny	52
Rodina a její význam	45
Organizace, instituce, byrokracie	56
Sociální struktura, stratifikace, mobilita	40
Sociální role, status, hodnoty, normy chování	34
Stát: znaky a funkce	45
Formy a typy států	44
Demokracie	39
Rozdělení státní moci	46
Volby a volební systém	44
Ideologie	49
Ústava ČR	47
Lidská práva a povinnosti	36
Smysl a význam práva	43
Právo a morálka	46
Systém právních odvětví	49
Právní řád, druhy právních norem	43
Trestní právo	49
Rodinné právo	42
Pracovní právo	36
Pracovněprávní vztahy	37
Bezpečnost práce	53
Evropská integrace	54

Evropská unie a její orgány	52
Mezinárodní spolupráce (Rada Evropy, NATO, OSN)	55
Základní ekonomické pojmy (hospodářský cyklus, trh, nabídka, poptávka, ...)	32
Hospodaření domácnosti	58
Právní formy podnikání	67
Sociální politika (důchodový systém, sociální dávky, ...)	55
Monetární politika státu, daně	53
Fiskální politika ČNB	62
Peníze a banky	53
Finanční a investiční produkty	55
Základní filosofické otázky	32
Vztah filosofie k mýtu	44
Antická filosofie	51
Středověká filosofie	60
Renesanční filosofie	46
Novověká filosofie	45
Německá klasická filosofie	67
Současné filosofické směry	59
Víra a znaky náboženství	50
Náboženství a věda	55
Náboženské systémy a církve	61
Sekty	51

Tab. 14 Odpovědi učitelů v kategorii 36 až 45 let

ODPOVĚDI UČITELŮ V KATEGORII 56 A VÍCE LET

Učitelé ve věku 56 a více let považují za kritická místa následující učivo:

- 1) Pracovněprávní vztahy
- 2) Bezpečnost práce
- 3) Finanční a investiční produkty
- 4) Sociální role, status, hodnoty, normy chování
- 5) Organizace, instituce, byrokracie
- 6) Právo a morálka
- 7) Monetární politika státu, daně

Celkový součet bodu u těchto kritických míst byl 15 u každého z těchto 3 témat: 1) Organizace, instituce, byrokracie; 2) Právo a morálka a 3) Monetární politika státu, daně. U učiva Sociální

role, status, hodnoty, normy chování je součet bodů 16, u učiva Finanční a investiční produkty a Bezpečnost práce je součet bodů 17 u každého učiva. Učivo Pracovněprávní vztahy bylo s celkem 18 body hodnoceno jako nejvíc kritické místo.

Co se týče průměrů hodnocení jednotlivých témat, tak u témat Organizace, instituce, byrokracie; Právo a morálka a Monetární politika státu, daně, byl průměr 3,75 bodů. U učiva Sociální role, status, hodnoty, normy chování byl průměr 4 body. U učiva Finanční a investiční produkty a Bezpečnost práce je průměrné hodnocení učitelů 4,25 bodů. Nejhůře hodnocené učivo, tedy Pracovněprávní vztahy, bylo hodnoceno průměrně 4,5 body.

UČIVO	UČITELÉ 56 A VÍCE LET
Psychologie – její předmět, metody a obory	8
Lidská psychika	6
Osobnost člověka (typologie a struktura osobnosti)	7
Psychické stavy (citové prožívání, vůle)	6
Psychohygiena	11
Vývojová psychologie	10
Vnímání a představivost	8
Myšlení a řeč	9
Paměť a učení	8
Intelligence	6
Kultura	6
Masová kultura, masmédia	12
Mezilidská komunikace	6
Sociální skupiny	7
Rodina a její význam	12
Organizace, instituce, byrokracie	15
Sociální struktura, stratifikace, mobilita	13
Sociální role, status, hodnoty, normy chování	16
Stát: znaky a funkce	4
Formy a typy států	4
Demokracie	5
Rozdělení státní moci	6
Volby a volební systém	5
Ideologie	9
Ústava ČR	5
Lidská práva a povinnosti	12
Smysl a význam práva	12
Právo a morálka	15
Systém právních odvětví	14

Právní řád, druhy právních norem	11
Trestní právo	10
Rodinné právo	10
Pracovní právo	9
Pracovněprávní vztahy	18
Bezpečnost práce	17
Evropská integrace	12
Evropská unie a její orgány	12
Mezinárodní spolupráce (Rada Evropy, NATO, OSN)	13
Základní ekonomické pojmy (hospodářský cyklus, trh, nabídka, poptávka, ...)	8
Hospodaření domácnosti	9
Právní formy podnikání	8
Sociální politika (důchodový systém, sociální dávky, ...)	14
Monetární politika státu, daně	15
Fiskální politika ČNB	12
Peníze a banky	9
Finanční a investiční produkty	17
Základní filosofické otázky	10
Vztah filosofie k mýtu	9
Antická filosofie	10
Středověká filosofie	8
Renesanční filosofie	7
Novověká filosofie	7
Německá klasická filosofie	6
Současné filosofické směry	8
Víra a znaky náboženství	5
Náboženství a věda	6
Náboženské systémy a církve	5
Sekty	5

Tab. 15 Odpovědi učitelů v kategorii 56 a více let

Pro to, abychom v jednom grafu dostali relevantní porovnání toho, jak se učilo učitelům v jedné věkové kategorii a učitelům v ostatních věkových kategoriích, musíme součet bodů v každém učivu v dané věkové kategorii vynásobit jiným koeficientem. Ten se spočítá následovně:

$$x = \frac{U_s}{U_c}$$

Kde X je koeficient, který chceme získat, U_s vyjadřuje počet učitelů v dané věkové skupině a U_c vyjadřuje celkový počet učitelů, na kterých byl výzkum prováděn, tedy 48.

V první věkové kategorii 24 až 35 let se šetření účastnilo 19 učitelů, proto bude výsledná hodnota 2,5263.

$$x = \frac{48}{19}$$

V kategorii 36 až 45 je počet učitelů 25 z celkových 48 zúčastněných. Proto bude výsledná hodnota koeficientu přesně 1,9200.

$$x = \frac{48}{25}$$

V poslední zúčastněné kategorii učitelů (56 a více let) se výzkumu zúčastnili pouze 4 učitelé, proto bude výpočet vypadat následovně.

$$x = \frac{48}{4}$$

$$x = 12,0000$$

Výslednými koeficienty budeme násobit součet bodů učitelů dané skupiny v rámci jednoho učiva. Hodnoty výsledné hodnoty budou následující:

A) U učitelů v nejmladší věkové skupině

Tab. 16 Hodnocení učitelů ve věkové skupině 24 až 35 let s ohledem na koeficient

UČIVO	BODY x KOEFICIENT
Psychologie – její předmět, metody a obory	70,7364
Lidská psychika	60,6312
Osobnost člověka (typologie a struktura osobnosti)	68,2101
Psychické stavy (citové prožívání, vůle)	75,7890
Psychohygiena	73,2627
Vývojová psychologie	53,0523
Vnímání a představivost	88,4205
Myšlení a řeč	93,4731
Paměť a učení	58,1049
Intelligence	63,1575
Kultura	70,7364

Masová kultura, masmédia	83,3679
Mezilidská komunikace	75,7890
Sociální skupiny	78,3153
Rodina a její význam	88,4205
Organizace, instituce, byrokracie	85,8942
Sociální struktura, stratifikace, mobilita	60,6312
Sociální role, status, hodnoty, normy chování	80,8416
Stát: znaky a funkce	63,1575
Formy a typy států	68,2101
Demokracie	53,0523
Rozdělení státní moci	75,7890
Volby a volební systém	68,2101
Ideologie	78,3153
Ústava ČR	63,1575
Lidská práva a povinnosti	95,9994
Smysl a význam práva	101,052
Právo a morálka	88,4205
Systém právních odvětví	75,7890
Právní řád, druhy právních norem	83,3679
Trestní právo	95,9994
Rodinné právo	73,2627
Pracovní právo	68,2101
Pracovněprávní vztahy	30,3156
Bezpečnost práce	101,052
Evropská integrace	95,9994
Evropská unie a její orgány	90,9468
Mezinárodní spolupráce (Rada Evropy, NATO, OSN)	78,3153
Základní ekonomické pojmy (hospodářský cyklus, trh, nabídka, poptávka, ...)	75,7890
Hospodaření domácnosti	85,8942
Právní formy podnikání	103,5783
Sociální politika (důchodový systém, sociální dávky, ...)	101,0520
Monetární politika státu, daně	85,8942
Fiskální politika ČNB	108,6309
Peníze a banky	93,4731
Finanční a investiční produkty	90,9468
Základní filosofické otázky	73,2627
Vztah filosofie k mýtu	70,7364
Antická filosofie	73,2627
Středověká filosofie	88,4205
Renesanční filosofie	85,8942
Novověká filosofie	83,3679
Německá klasická filosofie	98,5257

Současné filosofické směry	93,4731
Víra a znaky náboženství	65,6838
Náboženství a věda	78,3153
Náboženské systémy a církve	103,5783
Sekty	88,4205

B) U učitelů v kategorii 36 až 45 let

Tab. 17 Hodnocení učitelů ve věkové skupině 36 až 45 let s ohledem na koeficient

UČIVO	BODY x KOEFICIENT
Psychologie – její předmět, metody a obory	147,8400
Lidská psychika	155,5200
Osobnost člověka (typologie a struktura osobnosti)	101,7600
Psychické stavy (citové prožívání, vůle)	132,4800
Psychohygiena	128,6400
Vývojová psychologie	115,2000
Vnímání a představivost	117,1200
Myšlení a řeč	115,2000
Paměť a učení	119,0400
Inteligence	107,5200
Kultura	132,4800
Masová kultura, masmédiá	134,4000
Mezilidská komunikace	105,6000
Sociální skupiny	99,8400
Rodina a její význam	86,4000
Organizace, instituce, byrokracie	107,5200
Sociální struktura, stratifikace, mobilita	76,8000
Sociální role, status, hodnoty, normy chování	65,2800
Stát: znaky a funkce	86,4000
Formy a typy států	84,4800
Demokracie	74,8800
Rozdělení státní moci	107,5200
Volby a volební systém	84,4800
Ideologie	94,0800
Ústava ČR	90,2400
Lidská práva a povinnosti	69,1200
Smysl a význam práva	82,5600
Právo a morálka	88,3200
Systém právních odvětví	94,0800
Právní řád, druhy právních norem	82,5600
Trestní právo	94,0800
Rodinné právo	80,6400
Pracovní právo	69,1200

Pracovněprávní vztahy	71,0400
Bezpečnost práce	101,7600
Evropská integrace	103,6800
Evropská unie a její orgány	99,8400
Mezinárodní spolupráce (Rada Evropy, NATO, OSN)	105,6000
Základní ekonomické pojmy (hospodářský cyklus, trh, nabídka, poptávka, ...)	61,4400
Hospodaření domácnosti	111,3600
Právní formy podnikání	128,6400
Sociální politika (důchodový systém, sociální dávky, ...)	105,6000
Monetární politika státu, daně	101,7600
Fiskální politika ČNB	119,0400
Peníze a banky	101,7600
Finanční a investiční produkty	105,6000
Základní filosofické otázky	61,4400
Vztah filosofie k mýtu	84,4800
Antická filosofie	97,9200
Středověká filosofie	115,2000
Renesanční filosofie	88,3200
Novověká filosofie	86,4000
Německá klasická filosofie	128,6400
Současné filosofické směry	113,2800
Víra a znaky náboženství	96,0000
Náboženství a věda	105,6000
Náboženské systémy a církve	117,1200
Sekty	97,9200

C) U učitelů v kategorii nad 56 let

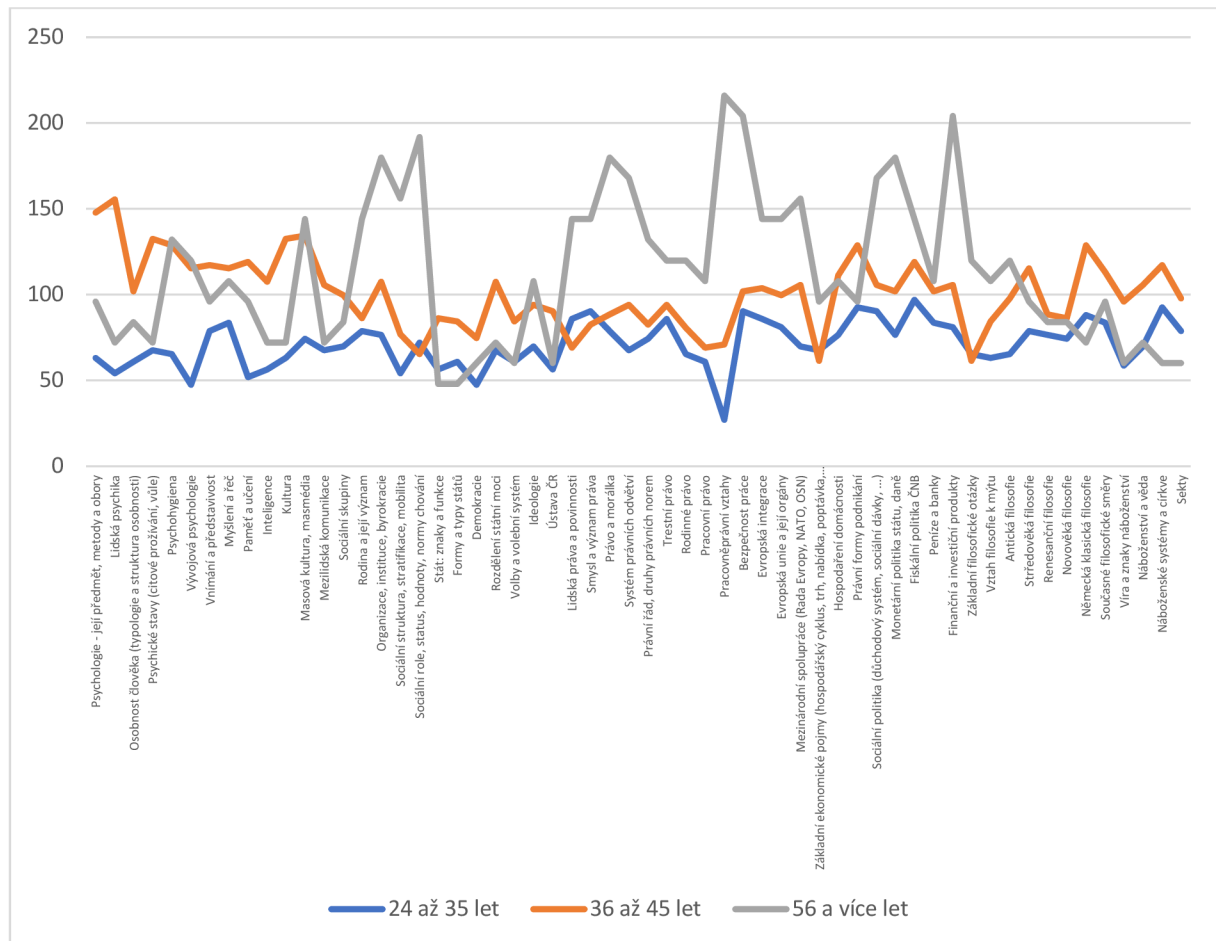
Tab. 18 Hodnocení učitelů ve věkové skupině 56 a více let

UČIVO	BODY x KOEFICIENT
Psychologie – její předmět, metody a obory	96,0000
Lidská psychika	72,0000
Osobnost člověka (typologie a struktura osobnosti)	84,0000
Psychické stavy (citové prožívání, vůle)	72,0000
Psychohygiena	132,0000
Vývojová psychologie	120,0000
Vnímání a představivost	96,0000
Myšlení a řeč	108,0000
Paměť a učení	96,0000
Intelligence	72,0000
Kultura	72,0000
Masová kultura, masmédia	144,0000

Mezilidská komunikace	72,0000
Sociální skupiny	84,0000
Rodina a její význam	144,0000
Organizace, instituce, byrokracie	180,0000
Sociální struktura, stratifikace, mobilita	156,0000
Sociální role, status, hodnoty, normy chování	192,0000
Stát: znaky a funkce	48,0000
Formy a typy států	48,0000
Demokracie	60,0000
Rozdělení státní moci	72,0000
Volby a volební systém	60,0000
Ideologie	108,0000
Ústava ČR	60,0000
Lidská práva a povinnosti	144,0000
Smysl a význam práva	144,0000
Právo a morálka	180,0000
Systém právních odvětví	168,0000
Právní řád, druhy právních norem	132,0000
Trestní právo	120,0000
Rodinné právo	120,0000
Pracovní právo	108,0000
Pracovněprávní vztahy	216,0000
Bezpečnost práce	204,0000
Evropská integrace	144,0000
Evropská unie a její orgány	144,0000
Mezinárodní spolupráce (Rada Evropy, NATO, OSN)	156,0000
Základní ekonomické pojmy (hospodářský cyklus, trh, nabídka, poptávka, ...)	96,0000
Hospodaření domácnosti	108,0000
Právní formy podnikání	96,0000
Sociální politika (důchodový systém, sociální dávky, ...)	168,0000
Monetární politika státu, daně	180,0000
Fiskální politika ČNB	144,0000
Peníze a banky	108,0000
Finanční a investiční produkty	204,0000
Základní filosofické otázky	120,0000
Vztah filosofie k mýtu	108,0000
Antická filosofie	120,0000
Středověká filosofie	96,0000
Renesanční filosofie	84,0000
Novověká filosofie	84,0000
Německá klasická filosofie	72,0000
Současné filosofické směry	96,0000
Víra a znaky náboženství	60,0000

Náboženství a věda	72,0000
Náboženské systémy a církve	60,0000
Sekty	60,0000

Celkové výsledky a porovnání jednotlivých skupin můžeme sledovat na tomto grafu:

Obr. 6 Graf porovnání hodnocení učiva učiteli jednotlivých věkových kategorií

Na základě výzkumu vyplynulo, že nejlepšího hodnocení po stránce kritičnosti učiva dosáhli učitelé ve věku 24 až 35 let, kteří jsou ve školství nejkratší dobu. Trochu hůře si vedou učitelé ve věku 36 až 45 let a výrazně hůře než předchozí 2 skupiny jsou na tom podle výzkumu učitelé ve věku 56 a více let.

Musíme ale brát ohled na několik faktorů. Výsledky šetření odráží pouze subjektivní názor jednotlivých učitelů. Učitelé, kteří jsou čerstvě po škole jsou do výuky pravděpodobně více „zapálení“ než jejich starší kolegové a výuka budoucích učitelů na pedagogických fakultách také zaznamenala velký pokrok. Další věc, která může do jisté míry výsledky zkreslovat je, že

tito mladí učitelé, kteří za sebou nemají tolik praxe nemuseli všechna témata, se kterými se ve výzkumu pracuje, vyučovat. Poslední faktor, který výsledky výzkumu výrazně zkresluje je velikost výzkumného vzorku, respektive malý počet učitelů, v poslední věkové kategorii, kteří se výzkumu zúčastnili.

12. ZÁVĚR

V diplomové práci jsem naplnil cíl identifikovat, která témata učitelé považují za nejvíce kritická z pohledu jejich učitelského výkonu a porovnat, zda učivo, které chápou učitelé jako kritické je kritické také pro žáky. Výzkum dokázal, že tomu tak většinou není a vnímání kritičnosti bývá často jiné u učitelů a jiné u žáků.

Výstupem z diplomové práce je také metodická příručka, která obsahuje moduly pro výuku 3 z těchto kritických míst a za pomoci aktivizačních a jiných inovativních metod výuky navrhuje způsob, jak toto kritické učivo může učitel uchopit. Z výzkumu jako kritická místa vyplynulo toto učivo:

UČIVO
Psychologie – její předmět, metody a obory
Lidská psychika
Psychohygiena
Myšlení a řeč
Masová kultura, masmédiá
Smysl a význam práva
Právo a morálka
Systém právních odvětví
Trestní právo
Bezpečnost práce
Evropská integrace
Právní formy podnikání
Sociální politika (důchodový systém, sociální dávky, ...)
Fiskální politika ČNB
Finanční a investiční produkty
Středověká filosofie
Německá klasická filosofie
Současné filosofické směry
Náboženství a věda
Náboženské systémy a církve

Tab. 19 Učivo v metodické příručce

Metodická příručka bude obsahovat celkem 3 ukázkové moduly, které se ukázaly jako zdaleka nejkritičtější a k nalezení je tato příručka v příloze práce. To, jaká má tato příručka ve skutečnosti přínos, jsem chtěl původně dokázat realizací akčního výzkumu na školách. Z důvodů pandemie onemocnění Covid_19 byla tato část nerealizovatelná, nicméně v mých dalších akademických pracích mám za cíl tyto akční výzkumy provést dokonce na daleko širší paletě modulů.

Do budoucna bych chtěl ve výzkumné činnosti v oblasti didaktiky společenských věd určitě pokračovat a chci se pustit do tvorby didaktických deskových her, které by měly výuku (zvláště pak výuku těchto kritických míst) dále podporovat. Deskové hry by neměly být jednotvárné, ale nabízet několik typů úloh, při jejichž řešení bude za potřebí skupinová práce, práce s informačními technologiemi a budou vyžadovat také aktivní zapojení učitele.

Hlavní přínos této práce vnímám v tom, že se mi podařilo zmapovat nejkritičtější místa v rámci školních vzdělávacích programů vybraných škol. Práce ovšem takový přínos nebude mít, pokud nebude mít pokračování. Bude dávat velký smysl takovýto výzkum provést celoplošně na desítkách škol po České republice včetně vytvoření dalších modulů a provedení akčního výzkumu.

Seznam literatury:

BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3.

BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy; 2021, [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2021/09/001_RVP_GYM_-vyznacene_zmeny.pdf

BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením*. Dotisk 1. vyd. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. ISBN 80-87000-02-1.

BATELKOVÁ, Veronika. Hlavní změny v RVP pro základní vzdělávání. *Veronika Batelková – digitální portfolio* [online]. 20.08.2021. Dostupné z: veronikabatelkova.cz/blog/nove-rvp

BĚLECKÝ, Zdeněk. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. ISBN 978-80-87000-07-6.

BUZAN, Tony a Barry BUZAN. *Myšlenkové mapy: probud'te svou kreativitu, zlepšete svou paměť, změňte svůj život*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-2910-4.

ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3450-7.

FRYČ, Jindřich, Zuzana MATUŠKOVÁ, Pavla KATZOVÁ, et al. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-46-4.

HAUSENBLAS, Ondřej, SLEJŠKOVÁ, Lucie, ed. *Klíčové kompetence na gymnáziu*. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2008. ISBN 978-80-87000-20-5.

KAHNEMAN, Daniel. *Myšlení: rychlé a pomalé*. V Brně: Jan Melvil, 2012. Pod povrchem. ISBN 978-80-87270-42-4.

KALHOUS, Zdeněk. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.

KOHOUT, Jiří, Pavel MASOPUST, Marie MOLLEROVÁ a Lukáš FEŘT. *Kritická místa kurikula ve výuce fyziky na 2. stupni základní školy*. V Plzni: Fakulta pedagogická ZČU, 2019-. ISBN 978-80-261-0933-4.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

MAŇÁK, Josef, PhDr.. Aktivizující výukové metody. *Metodický portál: Články* [online]. 23. 11. 2011, [cit. 2022-04-08]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/14483/AKTIVIZUJICI-VYUKOVE-METODY.html>>. ISSN 1802-4785.

MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a Vlastimil ŠVEC. *Kurikulum v současné škole*. Brno: Paido, 2008. *Pedagogický výzkum v teorii a praxi*. ISBN 978-80-7315-175-1.

MENTLÍK, P., SLAVÍK, J. & COUFALOVÁ, J. 2018. *Kritická místa kurikula, organizační a klíčové koncepty – konceptuální vymezení a příklady z výuky geověd*. Arnica 8, 1, 9–18. Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň. ISSN 1804-8366. Rukopis došel 26. 4. 2018; byl přijat po recenzi 1. 6. 2018.

NÁBĚLKOVÁ, Jitka a Marcela SABOVÁ. Uplatnění aktivizačních metod učiteli střední odborné školy: analýza vyučovací hodiny. *Pedagogium* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, (11), 25 [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://e-pedagogium.upol.cz/pdfs/epd/2013/03/08.pdf>

Periodikum (Autor Josef Maňák, 2007, č.1, str. 40-53 – Modelování kurikula) Orbis scholae. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006-. ISSN 1802-4637.

PRŮCHA, J. a kol. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2.

RENDL, Miroslav a Naďa VONDROVÁ. *Kritická místa matematiky na základní škole očima učitelů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-723-6.

SCHULZ, Wolfram; AINLEY, John; FRAILLON, Julian. *ICCS 2009 technical report*. IEA Secretariat, Herengracht 487, 1017 BT, Amsterdam, The Netherlands, 2011. ISBN: 978-90-79549-00-9.

SRBECKÁ, G., *Rozvoj kompetencí studentů ve vzdělávání*. [online]. Inflow: information journal, 2010, roč. 3, č. 7 [cit. 2010-10-20]. Dostupné z www: . 4 Klíčové kompetence [online]. Praha: VÚP, Metodický portál, 2005.

Školní vzdělávací program pro čtyřleté studium [online]. Třinec: Gymnázium, Třinec, příspěvková organizace, 2019 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.gymtri.cz/skolni-vzdelavaci-program/>

Školní vzdělávací program čtyřletého gymnázia (zpracováno podle RVP G) [online]. Český Těšín: Gymnázium, Český Těšín, příspěvková organizace, 2012 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: https://www.gmct.cz/files/SVP_G/SVP_4LG_verze_c5_1prosloucen201415.pdf

Školní vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání [online]. Olomouc: Gymnázium, Olomouc – Hejčín, Tomkova 45, 2009 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.gytool.cz/soubory/skolni-vzdelavaci-program.pdf>

Školní vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání [online]. Olomouc: Slovanské gymnázium Olomouc, tř. Jiřího z Poděbrad 13/936, 2018 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: https://www.sgo.cz/uploads/page/20/doc/%C5%A0VP_vy%C5%A1%C5%A1%C3%AD_gymn%C3%A1zium.pdf

ŠVP G (pro čtyřleté gymnázium a vyšší stupeň osmiletého gymnázia): Tradice, kvalita, budoucnost pro 21. století [online]. Ostrava: Matiční gymnázium, Ostrava, příspěvková organizace, 2013 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://mgo.cz/data/svpg2.pdf>

TORNEY-PURTA, Judith; SCHWILLE, John; AMADEO, Jo-Ann. *Civic education across countries: Twenty-four national case studies from the IEA civic education project*. IEA Secretariat, Herengracht 487, 1017 BT, Amsterdam, The Netherlands, 1999. ISBN-90-5166-671-3.

VÁGNEROVÁ, Petra, Michal MERGL, Lenka BENEDIKTOVÁ a Jiří KOUT. *Kritická místa kurikula přírodopisu na 2. stupni základní školy*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2019-. ISBN 978-80-261-0934-1.

VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ Hana. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 402 s. ISBN 978-80-247-1734-0.

Vzdělávací program Národní škola. Praha: SPN, 1997. ISBN 80-04-26683-5.

Vzdělávací program Obecná škola. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-106-1.

Vzdělávací program Základní škola. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-337-X.

Seznam zkratk

RVP – Rámcový vzdělávací program

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

ŠVP – Školní vzdělávací program

OSVZ – Občanský a společenskovední základ

ZSV – Základy společenských věd (předmět vyučovaný na střední škole)

OV – Občanská výchova (předmět vyučovaný na základní škole)

Seznam tabulek

Tab. 1 Učivo okruhu Člověk jako jedinec

Tab. 2 Učivo okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět

Tab. 3 Učivo okruhu Člověk ve společnosti

Tab. 4 Učivo průřezového tématu Finanční gramotnost

Tab. 5 Učivo okruhu Občan ve státě

Tab. 6 Učivo okruhu Občan a právo

Tab. 7 Učivo ekonomie a ekonomiky

Tab. 8 Učivo okruhu Základy filosofie a religionistiky

Tab. 9 Hodnocení kritických míst a žákovského prospěchu v rámci vzdělávacích okruhů Člověk jako jedinec a Člověk ve společnosti

Tab. 10 Hodnocení kritických míst a žákovského prospěchu v rámci vzdělávacích okruhů Občan ve státě a Občan a právo

Tab. 11 Hodnocení kritických míst a žákovského prospěchu v rámci vzdělávacího okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět, v rámci témat ekonomiky a ekonomie a průřezového tématu Finanční gramotnost

Tab. 12 Hodnocení kritických míst a žákovského prospěchu v rámci vzdělávacího okruhu Základy filosofie a religionistiky

Tab. 13 Odpovědi učitelů v kategorii 24 až 35 let

Tab. 14 Odpovědi učitelů v kategorii 36 až 45 let

Tab. 15 Odpovědi učitelů v kategorii 56 a více let

Tab. 16 Hodnocení učitelů ve věkové skupině 24 až 35 let s ohledem na koeficient

Tab. 17 Hodnocení učitelů ve věkové skupině 36 až 45 let s ohledem na koeficient

Tab. 18 Hodnocení učitelů ve věkové skupině 56 a více let

Tab. 19 Učivo v metodické příručce

Seznam obrázků

Obr. 1 Graf hodnocení kritických míst a klasifikace žáků v rámci vzdělávacích okruhů Člověk jako jedinec a Člověk ve společnosti

Obr. 2 Graf hodnocení kritických míst a klasifikace žáků v rámci vzdělávacích okruhů Občan ve státě a Občan a právo

Obr. 3 Graf hodnocení kritických míst a klasifikace žáků v rámci vzdělávacího okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět, v rámci témat ekonomie a ekonomiky a průřezového tématu Finanční gramotnost

Obr. 4 Graf hodnocení kritických míst a klasifikace žáků v rámci vzdělávacího okruhu Základy filosofie a religionistiky

Obr. 5 Věkové složení respondentů

Obr. 6 Graf porovnání hodnocení učiva učiteli jednotlivých věkových kategorií

**METODICKÁ PŘÍRUČKA
KE KRITICKÝM MÍSTŮM
V KURIKULU OBČANSKÉHO
A SPOLEČENSKOVĚDNÍHO
ZÁKLADU NA GYMNÁZIÍCH**

Psychologie – její předmět, metody a obory

Délka: 2 vyučovací hodiny

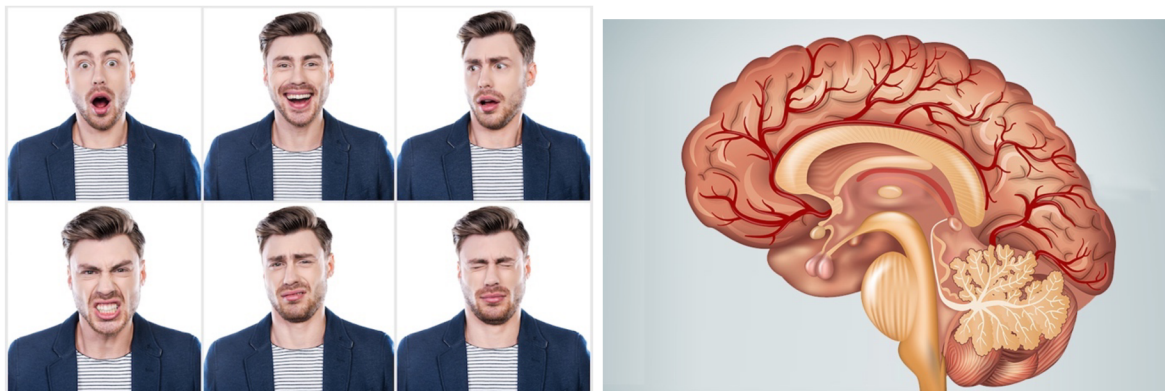
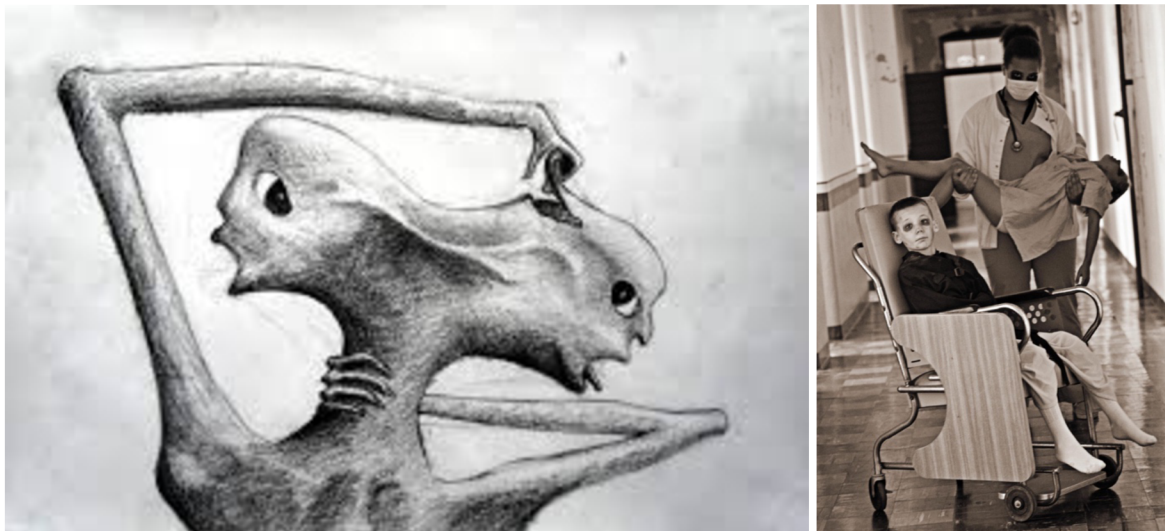
Výukové metody: I.N.S.E.R.T., pětilístek, myšlenková mapa, jigsaw, vědomostní test

Formy výuky: hromadná výuka, práce ve dvojicích

Hodina č. 1

Úloha 1 (5 minut):

První fází hodiny bude evokace. Učitel promítne na plátno či interaktivní tabuli několik obrázků, které se týkají psychologie. Tyto obrázky ukazuje jeden po druhém a úkolem žáků je, aby si ke každému z obrázků napsali, co na něm je a co znázorňuje. Úkolem žáků bude přijít na téma hodiny (respektive celého půl roku vyučování, kdy se probírají témata z psychologie).

Úloha č. 2 (15 minut):

Poté, co žáci správně uhádli téma hodiny, obdrží každý do lavice text, který se bude zabývat předmětem psychologie. Na čtení tohoto textu navazuje známá metoda I.N.S.E.R.T. Žáci po straně listu píšou tyto znaky:

- Fajfka – pokud žák už informaci zná
- Plus – pokud je informace pro žáka nová
- Mínus – pokud je informace v nesouladu s tím, co ví
- Otazník – pokud je mu daná informace nejasná a chtěl by se doptat

Studijní text, který dá učitel žákům na přečtení a vyplnění dle metody I.N.S.E.R.T.:

Psychologie je velmi mladou společenskou vědou o psychice člověka, která se začala samostatně vyvíjet až v 2. polovině 19. století. Za tu dobu získala značné uplatnění ve školství, politice, zdravotnictví atd.

Předmětem psychologie je duševní dění, které se odehrává v každém člověku, ale i zvířeti. Tomuto duševnímu dění říkáme psychika. Všechny psychické procesy dohromady formují naši osobnost. Osobnost člověka dále tvoří 2 neoddělitelné složky, jedná se o chování a prožívání.

Prožívání je soubor vnitřních procesů a stavů, které jsou důsledkem dění kolem nás. Konkrétně se jedná o názory, postoje, myšlenky, emoce, představy, vzpomínky atd.

Na druhou stranu chování je konkrétním projevem našeho vnitřního prožívání navenek. Příkladem může být například to, že když se nám něco zdá vtipné (prožívání), tak to na venek projevujeme smíchem (chování). Na druhou stranu,

pokud se zraníme a cítíme, že nás to bolí, jedná se o prožívání, projevem chování tohoto prožitku je řev, to že se držíme za zraněné místo na těle atd.

Psychologie, jak už bylo řečeno, vznikla teprve ve 2. polovině 19. století. Jejím moderním zakladatelem byl Wilhelm Wundt, který v roce 1879 založil experimentální psychologickou laboratoř v Lipsku.

Aby mohla být psychologie považována za samostatnou vědu, musel se pokusit o co největší přesnost a exaktnost. Proto prováděl nejrůznější experimenty a výsledky zachycoval do grafů, tabulek, prováděl složité výpočty atd.

Tato úloha bude zakončena krátkým rozhovorem učitele se žáky, kdy se učitel žáků ptá, zda v. textu všemu rozuměli, co už věděli, jaké informace pro ně byly nové atd.

Úloha č. 3 (5 minut):

Žáci dostanou na vyplnění pracovní list s metodou Pětílístek. Jejich úkolem bude doplnit, jaká psychologie je (2 podstatná jména), co dělá (3 slovesa), co psychologie je (věta o 5 slovech) a přijít na nějaké synonymum psychologie (může se jednat i o slovní spojení – např. věda o duši, ...).

PSYCHOLOGIE

(Jaká je, 2 podstatná jména)

(Co dělá nebo co umí, 3 slovesa)

(Co to je, definice o 5 slovech)

(Synonymum, může být i slovní spojení)

Úloha č. 4 (15 minut):

Žáci dostanou do lavice opět další pracovní list, tentokrát ovšem dostanou 1 do každé lavice a pracují ve dvojicích. Jejich úkolem bude přečíst si úvodní text, týkající se výzkumné metody Sémantický diferenciál, aby věděli, jak se takovýto výzkum dělá. Jejich úkolem bude ve dvojici sestavit sadu 5 otázek, které souvisí s osobností člověka. Následně se tyto dvojice spojí do 6 až 8členných skupin, ve kterých budou mít za úkol vytvořit sadu 10 otázek. Navzájem se domluví, které z otázek, které v původních dvojicích vymysleli do celkového testu zahrnou či nikoli.

Na závěr učitel v hodině zadá domácí úkoly pro celou skupinu. V programu Google formuláře vytvoří test pro zbytek třídy nebo pro jiné lidi (rodinu, kamarády, kontakty na Facebooku). Celkem budou za skupinu muset vysbírat 50 vyplněných dotazníků, data vyhodnotit a v psané podobě odevzdat vyučujícímu.

Úloha č. 5 (5 minut)

V závěrečné části hodiny dojde k jejímu shrnutí a závěrečnému zhodnocení formou krátké diskuse.

Zdroje:

Kresba, nakreslená člověkem trpícím schizofrenií. In: *www.schoolpressclub.com* [online]. 17.2.2017 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.schoolpressclub.com/clanky/11274-co-je-to-schizofrenie-a-jak-poznat-ze-ji-mate>

The assylum. In: *Deviantart.com* [online]. 6.11.2016 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.deviantart.com/sandrastrange/art/the-assylum-644414280>

LINDHARDTOVÁ, Kateřina. Emoce mají své místo i ve firmě. A mohou pracovat pro vás. In: *Secteno.cz* [online]. 3.8.2016 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://secteno.cz/emoce-ve-firme/>

Mozek a jeho cévy. In: *Www.s-pas.cz* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.s-pas.cz/mozek-a-jeho-cevy/>

Hodina č. 2

Úloha č. 1 (5 minut)

V úvodní části hodiny dojde k opakování z hodiny předešlé a zároveň ke kontrole a zhodnocení domácího úkolu z minulé hodiny.

Úloha č. 2 (30 minut)

Hlavní část hodiny bude tvořit metoda zvaná Jigsaw, která je popsána v teoretické části práce, která bude zároveň kombinována s myšlenkovou mapou. Na začátku učitel rozdá žákům lístečky s názvy jednotlivých psychologických disciplín. Žáci se podle lístečků, které dostali najdou a uskupí do expertních skupin a následně každá z nich dostane jiný studijní text týkající se dané psychologické disciplíny. Na základě předloženého textu žáci ve skupině tvoří zápis, který se naučí tak, aby ho mohli naučit další skupinu. Podle zásad metody Jigsaw žáci poté vytvoří nové skupiny, kde jeden zástupce učí svoje téma další členy skupiny a postupně tvoří myšlenkovou mapu, kterou následně odevzdají učiteli. Ten myšlenkové mapy naskenuje a umístí do virtuální učebny nebo pošle na e-mail tak, aby se z nich žáci mohli učit.

Text 1 – Obecná psychologie

Obecná psychologie patří mezi základní psychologické disciplíny. Definuje základní teoretická východiska psychologie. Zabývá se základními psychickými procesy u duševně zdravého člověka a je základním teoretickým východiskem pro aplikované psychologické disciplíny, tedy takové, které jsou využitelné v každodenním životě (pedagogická psychologie, klinická psychologie, poradenská či soudní psychologie). Obecná psychologie zkoumá základní psychické jevy jako například emoce, motivaci, paměť, inteligenci, učení, pozornost či vůli.

Emoce jsou soubory pocitů, které jsou dostatečně silné na to, aby se projevovaly na venek jako určitý projev chování. Mezi nejčastější emoce patří např. smutek, který může být způsobený různými faktory (např. špatnou známkou ve škole, špatným počasím, osamocněním atd.). Navenek se pak smutek může projevovat např. pláčem.

Motivace je psychický proces, který v nás iniciuje změnu aktuálního stavu, touhu se zlepšovat, posouvat, vzdělávat atd. Rozděluje se na vnitřní a vnější. Vnitřní motivace je to, díky čemu nepřestáváme dělat nějakou činnost, která nám dává smysl, nebo ji např. dělat začneme. Naopak vnější motivace je většinou spojena s nějakou odměnou, kterou se nás někdo snaží motivovat k tomu, abychom udělali určitou věc nebo je spojená s trestem, který následuje poté, co danou věc neuděláme.

Paměť znamená schopnost umět si vštípit, uchovat a následně vybavit nějakou informaci. Díky paměti jsme schopni v našem mozku uchovávat vzpomínky, a to ať už přímé (to, co se nám reálně stalo), tak zprostředkované (např. látka, kterou jsme se naučili ve škole).

Intelligence je schopnost či způsobilost k chápání různých vztahů mezi danými pojmy. Jedná se tedy o jakousi dispozici k řešení problémů. Dá se objektivně měřit za pomoci IQ testu.

Učení je základní psychický proces, který je typický pro všechny vyšší živočichy včetně člověka. V nejširším pojetí se jedná o proces přizpůsobování se požadavkům okolního prostředí. Je to proces osvojování si vědomostí, schopností, dovedností nebo třeba postojů.

Pozornost je zaměření naší duševní činnosti na určitý objekt či probíhající děj. Pozornost je zároveň obranným mechanismem. Díky tomu, že dokážeme udržet pozornost se stávají běžně vykonávané úkony (např. řízení auta) bezpečné. Jakmile ale ztratíme pozornost vlivem únavy, stane se i takováto běžná věc velice nebezpečnou činností. Svou pozornost často zaměřujeme na jednu konkrétní věc a ostatní vjemy kolem nás jsme schopni ignorovat.

Vůle je schopnost člověka vědomě řídit a usměrňovat svoji psychickou činnost a regulovat tak svou interakci vzhledem k okolnímu prostředí.

Text 2 – Psychologie osobnosti

Tato psychologická disciplína se zabývá individuálními rysy a charakteristikami osobností a definuje základní osobnostní typy člověka dle různých kritérií. Na základě poznatků z psychologie osobnosti vzniklo několik dotazníků, zaměřených na lidskou osobnost, které se následně používají v mnoha aplikovaných psychologických disciplínách (klinické psychologii, pedagogické psychologii, ...). Jejich cílem je pak daného respondenta vyhodnotit a zařadit do určité kategorie. Příkladem může být např. psychotest, který vyplňují uchazeči o studium na policejní akademii, kde je výsledkem testu to, že je daný uchazeč buďto přijat nebo nepřijat. Další příklad můžou být také testy v pedagogicko-psychologické poradně, na základě kterých se usuzuje, který stupeň opatření daný žák získá.

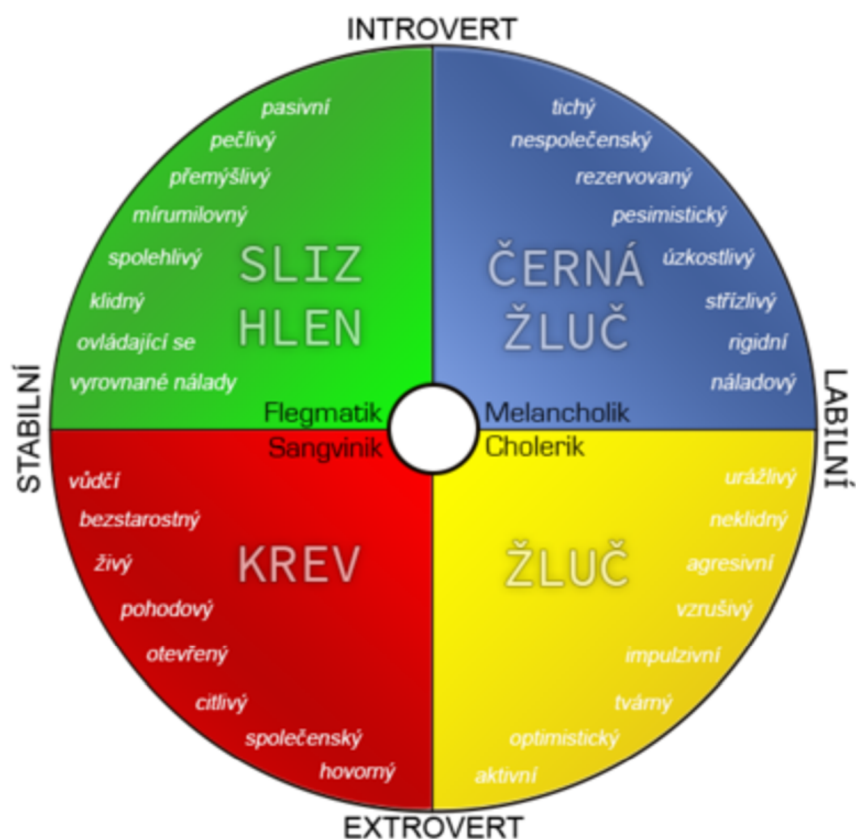
Osobnost je soubor individuálních duševních vlastností daného člověka. Na základě vyhodnocení osobnosti člověka dokážeme také predikovat jeho budoucí chování (pokud např. víme, že je někdo citlivý a vždy se urazil, když si jeho spolužáci dělali legraci z jeho účesu, je pravděpodobné,

že se urazí i příště, když si někdo bude dělat legraci z jeho účesu). Osobnost je formována díky kultuře, ve které člověk žije, díky rodině, díky skupině, ve které tráví čas (např. školní třída), díky životním zkušenostem a v neposlední řadě je osobnost ovlivněná dědičností

Důležitým pojmem, který s psychologií osobnosti souvisí je typologie osobnosti. Význam typologií je v tom, že lidé chtějí poznat sami sebe, a také na základě znalostí typologie osobnosti odhadnout to, jak se budou v daných situacích chovat druzí lidé. Lze díky nim poznat své silné a slabé stránky a podle toho se dále vyvíjet a přizpůsobovat své životní cíle.

Nejstarší typologií je asi Hippokratova humorální typologie založená na převládajícím typu tělní tekutiny. Hippokrates rozlišuje tyto typy osobnosti:

- Melancholik – dominuje černá žluč, bývají často smutní, mají pokleslou náladu, silné a dlouhotrvající emoce
- Sangvinik – dominantní tělní tekutinou je krev, tito lidé jsou veselí, přátelští a společenští, mají prudké emoční reakce (jsou hodně živí)
- Cholerik – jsou neklidní, konfliktní, mají silné a dlouhotrvající emoční reakce
- Flegmatik – převažující tělní tekutinou je hlen, bývají lhostejní, klidní, mají umírněné emoce

Text 3 – Vývojová psychologie

Tato psychologická disciplína se věnuje problematice psychického vývoje člověka od prenatálního období až po smrt. Zkoumá vnější i vnitřní faktory, které vývoj člověka ovlivňují. Vývojovou psychologii můžeme také popsat jako vědu o změnách v chování a prožívání daného člověka v čase.

Vývoj člověka rozdělujeme na několik vývojových fází, v nichž sledujeme vývoj motoriky, vnímání, učení, inteligence a dalších procesů, jejichž obecným popisem se zabývá obecná psychologie. Faktory ovlivňující vývoj člověka jsou dědičnost a prostředí, ve kterém daný jedinec žije.

Mezi nejznámější teorie lidského vývoje patří teorie Sigmunda Freuda, který rozlišuje lidská období na orální, anální, falické, stadium latence a genitální stadium. Orální stadium trvá první rok života dítěte a zdrojem libosti je v tomto období stimulace orální zóny (např. sání mateřského mléka, strkání hraček do pusy, ...). Občas se stane, že někdo v tomto období vývoje ustrne, projevuje se to potom v přejídání nebo kouření. Druhý a třetí rok života dítěte prochází análním stadiem. Dítě cítí uspokojení ze stimulace anální krajiny související se zadržováním a vypuzováním exkrementů. Další, falické stadium, trvá zpravidla do 6. roku života dítěte. V této fázi si dítě začíná všimnout rozdílů mezi mužem a ženou, ptá se, jakým způsobem se rodí děti, ... Stadium do 12. roku věku dítěte označujeme jako období latence. Dítě v tomto období vstupuje do školy, dítě se socializuje, a proto jeho sexuální touhy ustupují do pozadí. Poslední stadium vývoje dítěte (od 12. do 18 roku) je stadium genitální, kdy opět dochází ke stimulaci sexuálních pudů, dítě navazuje bližší vztahy i mimo okruh rodiny a začíná cítit lásku k dalším lidem.

Další teorii lidského vývoje přinesl Jean Piaget, který rozdělil vývoj dítěte na 4 období. Nejmladším obdobím, tedy obdobím senzomotorickým prochází dítě od narození do 2. roku věku. Dítě začíná pomalu odlišovat sebe od okolních objektů a uvědomuje si, že tyto objekty existují i bez jeho přítomnosti. V tomto období také začíná jednat záměrně. Od 2. do 7. roku mluvíme o období předoperačním. Dítě v tomto období dokáže objekty logicky třídit na hranaté, kulaté, hebké atd. V tomto období začíná používat jazyk. Následuje stadium konkrétních operací, které trvá do 12 let. Dítě dokáže logicky přemýšlet a chápe stálost množství, počtu a hmotnosti. Dokáže seřazovat předměty od nejmenších po největší či od nejsvětlejších po nejtmavší. Posledním vývojovým stupněm je stadium formálních operací.

Dítě dokáže chápat abstraktní pojmy a testovat hypotézy, přemýšlí o budoucnosti a zabývá se ideologickými problémy.

Dnes se ovšem nejčastěji používá rozdělení na prenatální a postnatální období. K postnatálnímu období patří vývoj od narození až po smrt. Prvním je stadium novorozence, následuje kojenecké a období, předškolní věk, mladší školní věk, pubescence, adolescence, dospělost a stáří.

Text 4 – Sociální psychologie

Sociální psychologie se zabývá problematikou začleňování lidí do společnosti a do sociálních skupin. Jedním ze základních termínů používaných v sociální psychologii je sociální percepce. Ta znamená vnímání člověka člověkem, zahrnuje to, jak lidé vnímají sami sebe, ale také jak vnímají druhé lidi v různých sociálních situacích, což souvisí s přirozenou lidskou potřebou vědět, jak nás a naše vystupování vnímají druzí lidé. Na základě sociální percepce se formuje dojem z nějakého člověka. Často posuzujeme druhého člověka na základě tzv. haló efektu (efekt prvního dojmu), kdy na základě prvního dojmu (v řádu několika málo vteřin) tvoříme úsudek o tom, jaký člověk je.

Dalším ústředním prvkem je socializace, což je proces začleňování člověka do společnosti. Na socializaci má největší vliv rodina a prostředí. Socializace je celoživotní proces, během kterého si osvojujeme způsoby a normy chování dané společnosti, kdy se přizpůsobujeme společenskému životu. Socializace je možná díky schopnosti se učit. Na proces socializace má největší a nejdélhodobější vliv rodina (v prvních fázích života je největší činitel

matka dítěte). Dalšími činiteli jsou bezesporu škola, práce, vrstevníci, kroužky a v dnešní době čím dál tím víc masmédia.

Lidé v sociálních vazbách se dorozumívají pomocí sociální komunikace. Tu rozdělujeme na verbální a neverbální. Verbální komunikace je charakterizována psaným či mluveným projevem, na druhou stranu pod neverbální komunikací si nejčastěji představíme mimiku a gestiku.

Každý z nás se denně potýká s různými zátěžovými situacemi, které bez problémů dokážeme odbourat, aniž by na nás zanechaly nějaké psychické následky. Problémem však je, pokud tyto zátěžové situace překročí určitý práh, kdy každý člověk na danou zátěžovou situaci bude reagovat trochu jinak. Každý člověk umí jinak zvládat svou agresi, která je často vyústěním těchto stresových situací. Nejčastější reakcí na takovou stresovou situaci je útok, útek nebo znehybnění (dělání „mrtvého brouka“).

Text 5 – Psychopatologie

Psychopatologie se zabývá abnormálním chováním, poruchami lidské psychiky, jejich kategorizací a následnou léčbou. Psychické neboli duševní poruchy jsou změnami psychických jevů, které se projevují ve změněném chování a prožívání a které jedinci zároveň způsobuje řadu problémů v sociální komunikaci a interakci.

Psychické poruchy mohou mít několik příčin vzniku. Jednou z nich jsou příčiny dědičné. Jedná se tedy o poruchy, které jsme zdědili po svých předcích. Druhým typem příčin jsou příčiny organické, zapříčiněné poraněním či jiným poškozením mozkové tkáně. Chemickými příčinami

vzniku psychické poruchy je, jak název napovídá, vystavení chemických látek (např. z drog a léků). Sociálními příčinami jsou naopak nezdravý vliv okolí, poruchy vyvolané nadměrným stresem atd. Často se ale jedná právě o kombinace vícero faktorů. Např. u uživatelů marihuany, kteří k tomu mají genetické předpoklady (faktor dědičnosti), se může její užívání projevit ve vzniku schizofrenie.

Psychické poruchy dělíme na psychózy a neurózy. Neurózy jsou poruchy, které mají zpravidla přechodný charakter, protože nejsou způsobeny poškozením mozku, nýbrž stresem, přepracovaností atd. Mezi neurózy můžeme zařadit např. chronický únavový syndrom či různé fobie (iracionální strach z určité věci).

Psychózy jsou na druhou stranu způsobeny abnormalitami mozku, které jsou zapříčiněny dědičností, mechanickým poškozením, chemickými látkami atd. Mezi psychózy můžeme zařadit např. bipolární poruchu osobnosti (chorobné změny nálad) či výše zmíněnou schizofrenii.

Úloha 3 (10 minut):

V této poslední části hodiny každý žák dostane krátký jednoduchý test (s možnostmi A až D), který rekapituluje probranou látku. Pro učitele je tento test zpětnou vazbou na to, jak žáci v hodině pracovali a dávali pozor.

Test – psychologické disciplíny

1. Obecká psychologie je:

- a) psychologická disciplína, která definuje základní teoretická východiska psychologie
- b) psychologická disciplína zabývající se vývojem člověka od narození po smrt
- c) disciplína, která se zabývá psychickými procesy jako jsou emoce, motivace, paměť, inteligence nebo učení
- d) psychologická disciplína, která se zabývá začleňováním jedince do společnosti

2. Inteligence je:

- a) dispozice k řešení problémů či způsobilost k chápání vzájemných vztahů mezi pojmy či jevy
- b) měřena pomocí inteligenčního kvocientu (IQ)
- c) schopnost zapojit se do dané sociální skupiny
- d) dispozice k řešení zátěžových situací

3. Osobnost je ovlivněna:

- a) sociální skupinou, jejíž je součástí (školní třída, rodina, ...)
- b) dědičností
- c) díky stravě
- d) díky životním zkušenostem

4. První typologii osobnosti vytvořil:

- a) Aristoteles, který vytvořil tuto typologii na základě převažující tělní tekutiny a rozdělil lidi na sangviniky, flegmatiky, melancholiky a cholery
- b) Aristoteles, který rozdělil lidi na introverty a extraverty
- c) Hippokrates, který vytvořil tuto typologii na základě převažující tělní tekutiny a rozdělil lidi na sangviniky, flegmatiky, melancholiky a cholery
- d) Hippokrates, který rozdělil lidi na vůdčí a podřazené osobnosti

5. Sigmund Freud rozdělil stadia psychologického vývoje dítěte na stadium:

- a) Senzomotorické, předoperační, konkrétních operací a formálních operací
- b) Novorozenecký věk až stáří
- c) Prenatální a postnatální období

d) Orální, anální, falické, období latence a genitální období

6. Vnímání člověka člověkem označujeme jako:

- a) Sociální participaci
- b) Sociální komunikaci
- c) Sociální percepci
- d) Haló efekt

7. Označ pravdivá tvrzení:

- a) Uživatelé marihuany, kteří mají dědičné předpoklady pro vznik schizofrenie, jsou k jejímu vzniku více náchylní. Schizofrenii řadíme mezi neurózy.
- b) Uživatelé marihuany, kteří mají dědičné předpoklady pro vznik schizofrenie, jsou k jejímu vzniku více náchylní. Schizofrenii řadíme mezi psychózy.
- c) Neurózy bývají trvalé a bývají způsobeny mechanickým či jiným poškozením mozku
- d) Za typickou neurózu lze považovat například chronický únavový syndrom

Zdroje a grafika:

Wikisofia.cz [online]. Praha: Univerzita Karlova, 2013 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z:
https://wikisofia.cz/wiki/Hlavn%C3%AD_strana

LOJA, Radka. Typologie osobnosti. *Radkaloja.cz* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z:
<https://www.radkaloja.cz/portfolio/typologie-osobnosti/>

Vývojová psychologie. *Studium-psychologie.cz* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z:
<https://www.studium-psychologie.cz/vyvojova-psychologie/vyvojova-psychologie.html>

DVOŘÁK, Jan, František EMMERT, Alena FABIČOVICOVÁ, et al. *Odmaturuj! ze společenských věd*. Druhé, přepracované vydání. Brno: Didaktis, [2015]. Odmaturuj!. ISBN 978-80-7358-243-2.

Bezpečnost práce

Délka: 1 vyučovací hodina

Výukové metody: brainwrihting, těžej, štronzo, dvojice, round Robin

Organizační formy výuky: skupinová výuka

Úloha č. 1 (5 minut)

První aktivitou, kterou v hodině budou žáci dělat je metoda Těžej, štronzo, dvojice. Učitel se postaví na židli, kterou dá před tabuli ve třídě. Na povel „těkej“ se žáci volně pohybují po třídě a na povel „štronzo“ vytvoří dvojice. Jejich úkolem je se po dobu 1 minuty bavit se spolužákem v utvořené dvojici na téma, které má učitel napsané na flipovém papíře, který nechá žáky přečíst. Toto učitel opakuje ještě 4x. Na flipových papírech má učitel napsány tato témata/otázky:

Jaké zásady bezpečnosti práce znáš?

Co dělají tví rodiče za práci a co by se v této jejich profesi mohlo stát?

Jaké zásady bezpečnosti práce se dodržují ve škole?

**Co za nehody by se mohly stát při
nedodržování bezpečnosti práce
v profesi, kterou se chceš živit?**

Co všechno ovlivňuje bezpečnost práce?

Úloha č. 2 (15 minut)

Učitel žákům rozdá obrázky znázorňující určité povolání (každému žákovi jeden obrázek) a jejich úkolem bude se podle těchto povolání najít a vytvořit skupinky. Úkol skupinky je vytvořit seznam 10 zásad bezpečnosti práce, které souvisí s povoláním, které dostali. Poté tento svůj seznam i s názvem povolání pošlou další skupině, která k seznamu může přidat jednu zásadu a označit tu, se kterou nesouhlasí (nutno dodat, že každá skupina by pro tyto případy měla používat jinak barevnou fixu). Toto žáci, respektive učitel opakují, dokud skupiny nedostanou svou původní práci.

Úloha č. 3 (20 minut)

V další fázi žáci obdrží do každé skupiny vytištěnou brožuru Bezpečnost práce v kostce, která je dostupná na tomto odkaze:

https://www.suip.cz/documents/20142/43837/suip_bezpecnost_prace_v_kostce.pdf/bd8fa46b-9aaa-1837-7af4-5dfc789de09f

Žáci si ve vytištěné brožurce prostudují kapitolu, která se týká jejich povolání. Jejich dalším úkolem bude se kriticky zamyslet nad seznamem opatření/zásad, který doposud vytvořili a buďto vyřadit opatření, která se jim po prostudování kapitoly zdají nedůležitá, a naopak se brožurou inspirovat ve vymýšlení dalších zásad. Finální výsledek si žáci nafotí a mohou ho použít jako studijní materiál.

Úloha č. 4 (5 minut)

V této závěrečné fázi hodiny proběhne krátká rekapitulace. Každá skupinka řekne, co měla za povolání a sdělí ostatním spolužákům, jaké zásady bezpečnosti práce se k tomuto povolání vážou.

Zdroje a grafika:

Svářeč. *Žolíková práce* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: https://www.google.com/search?q=sv%C3%A1%C5%99e%C4%8D&rlz=1C5CHFA_enCZ971CZ971&sxsrf=APq-WBvQzaTFOnJD17nkL4a1x2eG-4zIOw:1650210251079&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiD0ceeuJv3AhUCyKQKHV0LAvIQ_AUoAXoECAMQAw&biw=1423&bih=737&dpr=2#imgcr=8fgPrxaqUQq49M

Pekař. *Žolíková práce* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: https://www.google.com/search?q=peka%C5%99&tbm=isch&ved=2ahUKEwjw2KC6uJv3AhUFwQIHHZ8WCs8Q2-cCegQIABAA&oq=peka%C5%99&gs_lcp=CgNpbWcQAzIFCAAQgAQyBQgAEIAEMgUIABCABDIFCAAQgAQyBQgAEIAEMgUIABCABDIFCAAQgAQyBQgAEIAEMgUIABCABDIFCAAQgAQ6BwgjEO8DECc6BAgAEBg6CAgAEIAEELEDOgQIABADOgQIABBDogQIABAeUO8MWI8lYLwnaAFwAHgAgAGDAYgBogSSAQM2LjGYAQCgAQQgAQtn d3Mtd2l6LWltZ8ABAQ&sclient=img&ei=BTZcYrDCCYWCi-gPn62o-Aw&bih=737&biw=1423&rlz=1C5CHFA_enCZ971CZ971#imgcr=G3j0zcWQHwU0IM

Moss logistics. *Zacnijezdit.cz* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.zacnijezdit.cz/>

V Hranicích se hledá nejlepší mladý chemik. *Ihranice.cz* [online]. 9.1.2018 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://ihranice.cz/320/v-hranicich-se-hleda-nejlepsi-mlady-chemik>

..

Právní formy podnikání

Délka: 1 vyučovací hodina

Výukové metody: diskuse, brainstorming, SWOT analýza, vyprávění

Organizační formy výuky: skupinová výuka

Úloha č. 1 (10 minut)

Třída je rozdělena do 6 pracovních skupin. Úkolem těchto skupin bude vytvořit byznys plán pro své podnikání. Dvě z těchto skupin budou podnikat jako OSVČ, další dvě skupiny budou zakládat společnost s ručením omezeným a poslední 2 skupiny akciovou společnost.

Jejich úkolem bude vymyslet oblast, ve které budou podnikat, naplánovat rozpočet, marketing atd. V případě s.r.o. a a.s. musí žáci dodržet zákonnou strukturu obchodní firmy, rozmyslet se, zda budou či nebudou mít zaměstnance atd. S tím vším jim pomůže publikace *Velká kniha pro podnikání* od Moniky Kolářové, kterou učitel skupinám rozdává.

Úloha č. 2 (5 minut)

V této fázi žáci už mají vytvořenou představu o svém budoucím podnikání. Jejich další úkol bude vytvoření živnosti/založení firmy. Žáci dostanou do lavice kopie příslušných dokumentů pro ohlášení podnikatelské činnosti (Jednotný registrační formulář pro FO nebo PO) a najít a označit svůj obor podnikání v Seznamu oborů činností (pro živnosti volné, vázané i řemeslné).

Úloha č. 3 (15 minut)

Skupinky si představí, že nastal březen dalšího roku ode dne, kdy zahájili svou podnikatelskou činnost. Jejich úkolem bude vyhledat v knize nebo na internetu, na jaké instituce je třeba podat jaký dokument a kam poslat jakou platbu (zálohy na sociální a zdravotní pojištění a daně). Dále si žáci zjistí, jak se zakládá datová schránka a k čemu tato schránka slouží. Zjistí si také, jaký je rozdíl mezi účetní a daňovým poradcem a v čem jsou jeho výhody. Žáci také zjistí, kdy by se měli přihlásit k dani z přidané hodnoty a jaké jsou výhody či nevýhody plátce DPH.

Úloha č. 4 (15 minut)

V poslední fázi hodiny dojde k reflexi hodiny. Žáci zhodnotí, zda je hodina bavila, k čemu jim byla ale hlavně seznámí zbytek třídy s podnikáním, které si vybrali, co všechno za zařizování této podnikatelské činnosti obnáší a v případě s.r.o. a a.s. seznámí třídu se strukturou svojí firmy.

Zdroje a grafika

KOLÁŘOVÁ, Monika. *Velká kniha pro podnikání*. 2., aktualiz. vyd. Olomouc: Rubico, 2013. Podnikání. ISBN 978-80-7346-157-7.